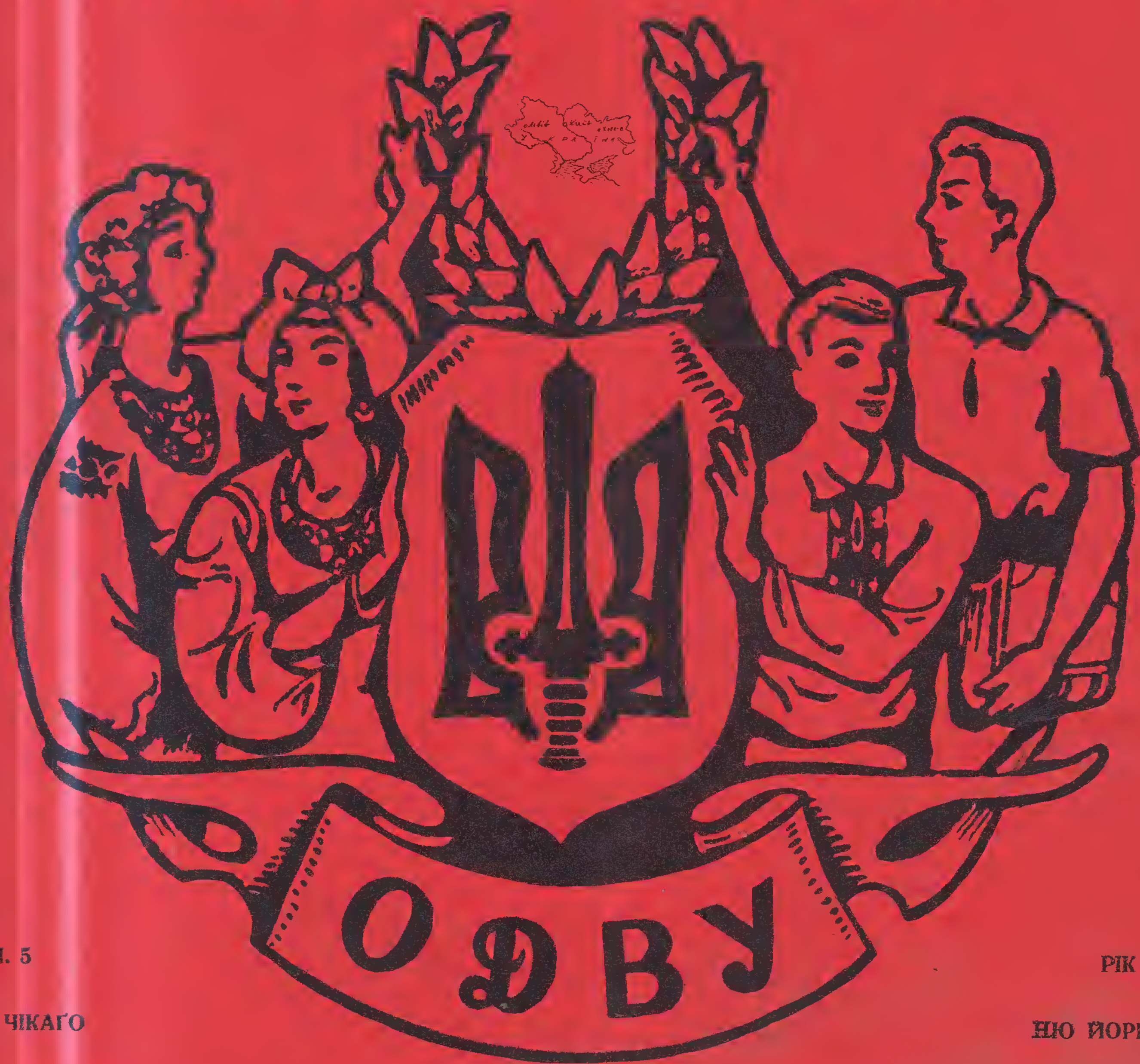
ТРАВЕНЬ, 1957

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

Ч. 5

ЧІКАҐО

РІК X

НЮ ЙОРК

БЕЗ СИЛ СВОБОДА НЕДОСЯЖНА!

Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України

Головний Редактор — Зиновій Книш

Адреса Редакції і Адміністрації:

INDEPENDENT UKRAINE
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Рукописи на бажання авторів повертаються.

Передруки з «Самостійної України» дозволені тільки за поданням джерела.

Редакція застерігає собі авторське право друкованих в журналі статтей.

Редакція містить теж дискусійні матеріяли, що є висловом думки автора, а не Редакції.

Статті підписані повним іменем авторів є їх особистими думками і вони не конче мусять висловлювати думки Редакції.

Ціна одного примірника в ЗДА і Канаді — 30 центів. В Англії і Австралії — 2 шілінги. В інших державах рівновартість 30 центів в перечисленні на валюту даної держави по обов'язуючому курсі.

Передплата «Самостійної України» виносить річно:

в ЗДА і Канаді — дол. 3,
в Англії і Австралії — 24 шил.,
в інших державах рівновартість дол. 3 в перечисленні на валюту даної держави.

INDEPENDENT UKRAINE
Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by the Editorial Board
Subscription in the United States and Canada $ 3.00 per year.

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

Сторінка 8, 2 колонка. після останнього рядка — **земними, повітряними і воєнно-морськими силами. З** — опущено цілий рядок — **уваги на ці вимоги модерної війни таку велику е-** —.

Сторінка 9, перша колонка, перший рядок з гори має бути такий: **кіпу воєнних фахівців може виставити щонайменше**

За ці помилки вибачаємося.

З М І С Т

ДОПИСИ ДО «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ»

Як усі могли завважити, в «Самостійній Україні» мало вісток з життя нашої Організації. Вина в тому Відділів, що не надсилають звідомлень зо своєї діяльности і не виносять на сторінки журналу різних питань у зв'язку з можливостями пожвавлення нашого організаційного життя. Доручаємо нашим Відділам вибрати до Управи одного члена з обов'язком кореспондента, якого завданням буде тримати контакт з Пресовим Референтом Центральної Управи ОДВУ і засобляти його відомостями про життя й працю нашої Організації на місцях. Адреса Пресового Референта:

Mr. W. Nahirniak
3637 N. 50th St.
Milwaukee, Wisc.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА.

Заходами Наукового Товариства ім. Шевченка підготовляється до друку друга частина (гаслова) Енциплопедії Українознавства, що матиме 4 томи в 20 зшитках на 1600 сторінок. Цілість у полотняних обкладинках з охоронними картонами коштує дол. 50., можна сплачувати місячними ратами. Перший том виходить з друку на днях. Передплату приймає і дає всі додаткові інформації представник Видавництва, д-р Богдан Винар, якого адреса:

Dr. B. Wynar
P. O. Box 1864
Denver 1, Colo.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Рік X | ТРАВЕНЬ, 1957 | Ч. 5 (101)

Голова Української Держави, вбитий ворожою кулею дня 26. травня 1926. року в Парижі.

Голова Проводу Українських Націоналістів, згинув від ворожої бомби 23. травня 1938. року в Роттердамі

НАШІ СПІВРОБІТНИКИ:

На цьому місті виводимо ґалерію співпрацівників «Самостійної України» — співтворців нашого світогляду і будівничих нашої політичної думки.

ІРИНА КНИШ

Серед жіночих імен, що виступають як авторки на сторінках «Самостійної України», останніми часами доволі часто стрічаємо Ірину Книш — львов'янку родом і вихованням.

Своєрідна атмосфера Львова, де веселість і безжурність спліталися з серйозністю і небезпеками підпільного життя, в якому проводило свою молодість покоління тридцятих років, видала українській суспільності декілька помітних жіночих постатей, що виявили себе на різних ділянках праці — по цей і по той бік залізної заслони.

Закінчивши гімназію Сестер Василіянок у Львові, Ірина Шварківна, пізніше одружена Книш, студіює слявістику у львівському університеті, відомому з того, що українська література в ньому не виходила поза XVIII сторіччя. Знання своє доповняє в «Гуртку україністів» при «Українській Студентській Громаді», якого душею був покійний д-р Євген Юлій Пеленський. Академічний ступінь дістає за працю «Зерцало Богословія Транквіліона Ставровецького».

Цікавиться драматичним мистецтвом, кінчає драматичну школу у Львові в тому самому часі. Виявляє себе на студентській сцені, як членка студентського літературного товариства «Листопад» і студентської драматичної студії «Хмаролім». Мавши великий декляматорський хист, часто виступає з деклямаціями на різних національних імпрезах у Львові, зокрема в двадцятиліття смерти Лесі Українки об'їжджає з деклямаціями всі більші міста Західньої України.

По студіях учителює в львівській т. зв. Академічній гімназії, потім короткий час у гімназії «Рідної Школи» в Стрию і накінець у гімназії «Українського Інституту для дівчат» у Перемишлі.

У Львові стоїть близько до «Української Військової Організації». Були це часи умасовлення УВО з величезним напливом молоді до неї. Ірина Шварківна працює в рефераті інтервенцій і допомоги політичним в'язням. Не один в'язень завдячує їй покращання своєї долі — дуже зручно вміла вона знаходити доступ до різних прокурорів,слідчих та інших власть імущих. В ділянці допомоги належало до неї постачання книжок. Згадати б нпр., що покійний д-р Юліян Вассиян діставав через неї всю потрібну собі наукову й філософічну літературу тайними шляхами з університетських бібліотек.

Зараз після вибуху другої світової війни Ірина Шкварківна одружується з націоналістичним діячем Зиновієм Книшем і разом вони блукають по всій Європі. На еміґрації стає Головою «Союза Українок» у місті Дорнбірні у Форальберґу, входить у склад ініціятивного гуртка для заснування «Союзу Українок» у французькій окупаційній зоні Австрії, після чого займає там пост культурно-освітньої референтки. По виїзді Голови «Союзу Українок» до Швайцарії залишається вона Головою Комітету ського цезаропанізму наступальна сила східньо-хри-Зв'язку з іншими жіночими організаціями аж до свого переїзду в Париж 1946 року. В Парижі обирають її на Голову «Союзу Українок у Франції», на якому то становищі перебуває аж до свого виїзду до Канади 1950 року. Крім того в Франції є

ности. Його верстат — він був теж непоганим різьбарем — стояв пустий, а сам він провадив ледаче життя і не турбувався долею родини.

Але Сократ філософ, любомудрець великий, дав для людства свого учня Плятона, клав підвалини ідеалістичного розуміння світу, запліднив людську думку на тисячоліття наперед. А Ксантипа — цокотуха, гоструха, своїм вертким язиком і неперебірливою лайкою тільки піднімала на сміх свого чоловіка і заставляла його тікати з хати, гальмувала творчий полет його духа. Ясно, що в такому зіставленні вартостей Сократ невідхильно мусів вийти мучеником у родинному житті, а Ксантипа, якщо ввійшла в історію, то тільки як прообраз того лиха, що його мусів перетерпіти Сократ. Мабуть на без впливу було це на найславнішого його учня Плятона, коли він свій твір «Про державу» ділить суспільність на чотири кляси, з яких двом найвищим — войовникам і філософам-політикам — не радить чи пак забороняє мати власних жінок. Пишучи те, мав він без сумніву образ Ксантипи перед очима.

Ось такі поняття перейшли до нас зо старинного світу. Та вони в своїй глибокій основі такі вічнолюдські, що повторяються в усіх часах і серед усіх умовин. Від них не вільна ні одна суспільність ані теперішньої, ані ніякої іншої знаної нам культури. Проблема стоїть у площині: чи існують взаємні обов'язки чоловіка й жінки в родині і на чому вони полягають. Нехай, що роля чоловіка в історичному розвиткові людської суспільности була переважна, силою природних і витворених соціологічних умовин. Але в парі з тим завше йшли не тільки права його, як «батька родини», що ту родину закладав, тримав над нею владу, правно її назовні азступав, а також обов'язок пильнувати її економічної сторінки, дбати про її утримання. Його упривілейоване становище в родині і в суспільстві давало йому до того можливості, але й накладало обов'язки.

По суті речі не багато змінилося в тому родинному поділі праці, щоб так його назвати, і по сьогоднішній день, помимо того, що економічна й політична емансипація жінки стала довершеним фактом. У величезній більшості сьогодні, як і колись, батько оточує правною й економічною опікою родину, мати дає їй моральну силу, перші основи виховання і тримає щоденний порядок у господарстві. Під впливом розвитку капіталістичної господарки і соціялістичних теорій XIX століття вправді дуже часто відносини укладаються так, що не вистачає праці самого батька на утримання родини, сюди мусить доскакувати мати чи інші члени родини. І навпаки, наслідком змінених суспільних відносин модерної цивілізації, теж батько родини занімається нераз справами іншими, як досі, що дотепер були царством жінки. Але в основних зарисах цей поділ праці затриманий і він становить основу родинного життя, а через те й суспільности, не заторкую чи інших ділянок — поза родиною і родинними обов'язками — де можуть і повинні себе виявляти батько й мати.

Одначе ця гармонія нарушується, і то дуже часто, можна сказати — щораз частіше. А порушується вона з причин двояких: індивідуальної природи людини та існуючих суспільних відносин. Бо в новітній суспільності життя всмоктує в себе людину всеціло, не лишає їй часу, або залишає дуже мало на приватне життя, тисячами ниток зв'язує її з собою, наділяє множеством незнаних дотепер функцій і обов'язків, а в тому життевому гаморі мусять поставати конфлікти, що відбиваються теж і на родинному житті. Це й творить загальне тло, на якому бачимо тисячі нових Ксантип: жінки робітників, що свої заробітки дівають кудить поза хатою, жінки чоловіків так званих вільних професій, що обвантажені громадською працею занедбують свою родину, жінки політиків, що за державними справами не бачуть своїх близьких, жінки інженерів, що в патосі техніки шукають заспокоєння голоду творчости. Тисячі щоденних конфліктів — тисячі родинних трагедій, змарнованих надій, зломаного життя. Несправедливість долі в більшості випадків кладе вину на жінку — вона стоїть ближче родини, вона більш безпосередньо мусить відчувати матеріяльну недостачу чи брак родинного тепла, в ній мусить родитися реакція, що не завжди покривається з резигнацією. Як же ж близька і зрозуміла нам стає постать Ксантипи! І який зовсім інакший образ через те вона прибирає! Замість сварливої і їдкої баби-яги стає перед нами мати, стурбована долею своїх дітей, дружина, що боронить родинного огнища. Може не завжди буде вона добрим психологом і не все знайде відповідні способи й засоби на своє виправдання. Але в глибині нашої душі мусимо їй признати слушність: вона береже найтривкішої основи організованого людського буття, береже родини. А чи має вона зрозуміння в суспільності, для якої посередньо бере на себе цей тягар? Хто і як візьме її в оборону?

Будьмо справедливі. Модерна суспільність багато засобів витрачає на турботу про майбутнє покоління, на школи й інші учбові заведення для покоління, що вже прийшло на світ. Менше, та все ж таки багато, думає вона про евгеніку, даючи тим вираз своїй турботі про покоління, що тільки має прийти на світ. Засновує порадні для тих, що хочуть одружитися, беручи до уваги виключно фізичне здоров'я і фізіологічні моменти. Все те під кутом майбутности. Але що зроблено для теперішности, з якої майбутність бере свій корінь? Не може вирости морально здорове покоління, коли не буде мати довкола себе погідної родинної атмосфери. І не Ксантипа навіває на неї хмари, тільки суспільні відносини не побудовані так, щоб тип Ксантипи не міг витворитися.

Признаємо, що є прикрі індивідуальні натури —

і в жінок і в чоловіків. Одначе не в тому справа. Діло саме в тому, що Ксантипа, це тип, що повторяє себе від сто поколінь і буде себе повторяти й далі. А по своїй природі — це не **причина** злого, тільки **наслідок** занедбання суспільности. Тому й слід нам добре зрозуміти цей причиновий зв'язок, а коли його добре пізнаємо, не тільки зрозуміємо ту Ксантипу, що дві з половиною літ спочиває сном блаженних, але й причинимося до того, що її пра-пра-пра-внучки щораз рідше будуть появлятися в суспільстві.

Д-р Юліян Вассиян

ПРОСТІР МІЖ МОСКВОЮ І ВІЗАНТІЄЮ[1]

(Продовження з попереднього числа)

Відомий висказ у літописі Нестора про факт запросин Варягів створити правний порядок у житті слов'янських племен над Дніпром — можливо тільки вигадка літописця. Тим не менш і в такій ролі він багатомовний причинок до характеристики хаотичного, аморфічного способу життя наших предків. Що саме **такої** вигадки вжив Нестор, з цього треба зробити висновок, до якого додумання засновків уже не робить ніяких труднощів: знавець душі свойого народу не знаходив відповіднішого пояснення пануючого безладдя, як оповідання про послів зо своєї країни до варягів з проханням, щоб вони прибули до них і встановили тверду владу. Значить, літописець вив'язався зо свойого завдання оповідача-історика так, що початок державної влади в княжій Україні віддав у руки **чужому елементові,** до того ж **запрошеному,** не наїздному. Гіршого свідоцтва під адресою своїх земляків рідний історик не міг виставити. Не знайти серед себе можливости сформування правного ладу та їхати на далеку північ за чужими варягами, щоб прибули на місця і твердою рукою приборкали рідний хаос — що ж досадніше підкреслює брак усякого почуття власної гідности? По словам найстаршого нашого преподобного літописця, історія наша зачалася сакраментальним моральним самосудом, що матеріяльно означав зречення з найвищої функції, яка судилася людині на землі — **становити про себе самого,** статися владою, законодавчим чинником, володарем. Цей найцінніший скарб, **владу,** головний нерв цілої людської історії, наші предки не завагалися **віддати добровільно** в руки чужих владик, заморським вікінґам, піратам, а собі залишити ролю слухняного раба. А яка мотивація! Багатство землі, на якій нема ладу, на якій живе скрайнє ледащий нарід, що не вміє навіть зробити зусилля і видати з себе владу.

Заморські варяги прийшли і стали панувати. Перші такти ритму нашої історії пише з великим розмахом лицарська рука вікінґів, ця увертюра заповідає могутню драму волевих здвигів. Відчитуємо в усьому рівний віддих мужеської волі, що сміливо перетинає вздовж і впоперек дівичі простори наддніпрянського степу. Варяги принесли з собою на українську землю духа північної раси і посіяли на ній його здорові зерна. Та не довелось їм закріпити за собою переваги і волево-індивідуалістичний душевний устрій тої здобувчої й активної раси розслабила і розм'ягчила степова анархічна розчуленість. Сувора вдача лицарів снігової півночі розтаяла в теплі південної соняшної Аркадії, розніжилася в хвилях надмірно сенситивної живловости. Нині знаємо, що властивою **причиною** тієї просто безслідної розпорошености ознак північної духовости була порівняльно малочисельна поява варягів на півдні, отже за слаба потенційно домішка чужої крови, щоб стати вирішним типотворчим первнем психічної особовости. Може в тій обставині, що заборчо-підприємницька туга вікінґів переважно спрямувалася морським шляхом на захід і південь Европи, треба шукати коріння невдач східньої київської держави. Бо чисельно сильніший наплив варягів на південь міг тривало рішити питання психічного типу, завершити процес добору на користь північної раси й устійнити в Києві політичний осередок Сходу. Відома туга вікінґів за простором і величчю не зацвіли сильніше на староруському дереві й аж дивно, як у малу участь відограла в їх політичних плянах найбагатша і найбільш блискуча держава Европи — Візантія. Вправді в самому початку — це майже символічне для долі варязького первня в нашій історії — робить Олег сміливі випади на Царгород і заключує з ним договори. Первісному зворотові варязького інстинкту на південь в напрямі природнього тяготіння наддніпрянської державности до Чорного Моря і через нього до середземноморського цивілізаційного басейну завдячуємо єдину маніфестацію імперіялістичного росту завойовницької раси, що звертається власне в центральному напрямі, в бік найбільшої спадкоємної можливости, бо східньо-римського цісарства. Вже Святослав Завойовник тратить з очей Візантію, як основну безпосередню мету, і свій незрівняний хист полководця та висо-

---

1) З недрукованої посмертної спадщини. Гл. «Самостійна Україна» Ч. сто за квітень 1957 р.

коровзвинені чесноти воїна розгублює в авантюрничих походах на другорядні, менше культурні в порівнянні з Візантією племена. Починаючи низку його політичних промахів, як наприклад послаблення і знищення хозарської держави, що могла якийсь час бути східнім заборолом перед азійськими ордами, треба підкреслити в появі Святослава восіблений гін вікінґської крови до війни, здобичі і слави. Замісць організувати довкола Києва сильний осередок державности, витривалий на грізні нальоти степовиків, а щолиш потім іти послідовно до опанування берегів Чорного Моря, Святослав майже відрікається рідного Києва і поважно думає про створення милого собі осередку в південній Болгарії. Як бачимо, час між Олегом і Володимиром виповнений лицарським епосом блискучих військових перемог, що в наслідку спричинили **ослаблення** київського осередку. Доба Святослава не продовжує світлих традицій Олега і не підготовляє ґрунту для організаційно-державоконсолідаційної праці таких майбутніх талантів як Володимир чи Ярослав. Обставина, що київський період нашої історії не витворив ідеї переємности східньо-римської цивілізації та не сформував ідеології нового Риму для Києва, вимовно доказує, що цей державний твір був підмінований відосередніми прямуваннями, усобицями і не міг устоятися перед навалами степового хижацтва. Візантія була перед носом, з неї прийшло християнство на північ, однак вона не давала з культурою побудних, аґресивних спонук, тим самим її роля була рівнодушна, пасивна, формальна. З другого боку, великодержавні амбіції Києва кінчилися на чорноморському степу, отже там, де властиво вони повинні були набірати віддиху до довгого зовнішньо-політичного процесу. Ідея експансії на південь, включно зо здобуттям переваги і гегемонії над Візантією, могла дати староукраїнській державі погінну силу політичного заповіту і таким чином зорієнтувати русло державної політики до активности територіяльних надбань, яких оконечна мета все ще дуже далека і тому обов'язує, дисциплінує, зберігає. Тимчасом брак великої зовнішньо-політичної ідеї не зосередив життєвих сил в одному державному центрі, навпаки, підтримував і скріплював панівні тоді всюди тенденції февдального устрою, що остаточно, з погляду великодержавних форм, тільки розслаблювали, атомізували, впливали занепадницьки. Тяготіння до Риму спричинило на Заході створення великої Франконської держави. Карло Великий, той, що відновляє титул **римського** цісаря, тим самим мусить піддатися суґестивній силі традиції величної імперії та організувати в себе аналогічний державний твір, що бодай приблизно нагадував би минулу славу античного Півдня. Не можна при зустрічі з Римом не запалитися його блиском і не пробувати наслідування римських зразків політично-державної величі. А що твір Карла Великого не втримався через вибухову енерґію племінних різниць і занадто механічного спаяння різних територіяльних одиниць, що ні геофізично ні геополітично, а ще менше етнічно не могли з собою годитися і зливатися в вирівняну цілість, то це не доказ, що він не міг би протриматися навіть при своїй внутрішній суперечності ще довгий час, якби існувала тоді велика зовнішня небезпека з боку сусідньої сильної держави. Брак такого безпосереднього джерела загрози зовнішньої небезпеки дозволив, що франконська держава, залишена сама собі, виконала відрухово в силу безвладности свій природній процес розпаду на три засадничі державні новотвори. Слов'янський світ у своїй формі київської держави напевно був внутрішньо більше вирівняний від свойого західнього попередника, майже ровесника, однак йому не доставало відповідно аґресивних спонук з боку східньо-римської держави, а зо свойого боку він не мав відповідно сильної психічної натуги до підбоїв та організації, що їх зустрічаємо в племінному комплексі західньо-европейського варварства. Питома вага — участь варягів була за слаба, щоб опанувати східньо-европейський простір концепцією одної великої держави, готової розбити завмираючий східньо-римський державний твір і на довший час установити в Києві політично-культурний осередок східньої Европи. Київській державі бракувало головної сили, **суб'єктивного чинника експансії** висловленого **в ідеї світово-політичного царства,** цебто, Київ не доріс до рівеня, на якому народжується **воля до світового панування.** Інакше кольонізація чорноморських степів відбулася б ще в старину і Царгород ніколи не був би здобиччю переможного походу мусулманства, а Москва не могла б уже кинути гасла третього Риму і перебрати на себе місію організатора европейського Сходу. Натуральний здобувчий похід візантійської цивілізації був би з прийняттям християнства остаточно зосередився цілим своїм культурним з**містом** у Києві і ми мали б сьогодні традицію велетенського культурного ориґінального дорібку, замісць перших зразків доволі ще механічного наслідування та пізнішої монголо-московської редакції візантійства, що істоту візантійського духа викривила, надбудовуючи на візантійських основах незугарну, чужу виглядом будівлю татарофінського духа. Бо завмираюча східньо-римська цивілізація в своїй, скажімо, геленістичній редакції, могла — аналогічно як римська на Заході — знайти **оживлення** в дівичому організмові східніх варварів. Тимчасом Київ став тільки хвилевою — хоч і тривало це кілька століть — зупинкою, що захопила і втягнула в себе дещо, однак ніколи не розбудував він широко-творчого річища культури, бо за скоро втратив він обличчя державної самостійности, якої до нині — поза хвилевими успіхами — не відзискав. Отже, географічно сусідуючи з Візантією, Київ внутрішньо-психічно опізнився зо створенням ідеї переєм-

ства традиції світово-римської імперії. Не виявивши суб'єктивних даних духа, щоб таку ідею зродити, поширити й етапами здійснити, державний Київ не мав зовнішнього стимулу в історичній меті — місії — сягнути по скитр верховодства в південно-східній Європі. Візантія не виявила подібного розмаху — хочби в релігійно-культурній формі — в такому ступні, як це сталося на Заході, і до цеї її анемічної достосованим відповідником була слов'янсько-варварська Північ, що навіть приблизно не дорівняла стихійній аґресивности ґотсько-германських племен, для яких Рим був вічною метою завойовничих мрій.

Єдиною формою політики молодого життя є «політика простору (Raum politik). Треба опановувати, щоб панувати, або бути самому опанованим, підбитим. Є тільки один напрям для проекції сил життя: назовні. Цей гін зазначився в варязькому періоді нашої історії незвичайно яскраво, однак це не була ще великодержавна політика свідомого себе суб'єкту, що прямує до держави-імперії. Підприємчивим князям-вікінґам не бракувало ні добрих зв'язків війська-дружини — ні особистих чеснот провідників-воїнів, однак вони не мали при тих вузьких особистих прикметах **надособової засади, ідеї великодержавности,** тієї домінанти політичних творів людської історії, що є спільним дисциплінуючим чинником династій аристократій, провідних верстов-станів народів. З уваги на хронологічну позицію київської держави, в даних умовах тодішньої політичної ситуації тією засадою-ідеєю Києва могло бути, на нашу думку, прямування на південь з метою опанувати чорноморський басейн, а далі перейняття східньоримської цивілізаційної спадщини від Візантії. Тільки така висока смілива ціль сягнути по овоч античної величі могла визволити дрімучі сили молодої, напів дикої ще раси і звернути їх у напрямі дисциплінуючого себе зусилля, зростання, координації сил. Февдальний роздрібний індивідуалізм вікінґської крови могла зрівноважити тільки велика, на віки обрахована зовнішньо-політична ціль — зайняти місце східньо-римського цісарства, установляючи київську імперію як політичний і цивілізаційний осередок Сходу Европи. Це був би месіянізм княжої Руси, куди реальніший і більш покликаний кинути ідею «Третього Риму», ніж це зробила пізніше в карикатурній формі Москва, яка ще до нині нічого не здійснила зо своєї крикливої месіяністичної програми. Покищо дала вона тільки «большевизм».

Політична ідея, що діє з силою традиції, це наймогутніший чинник інтеґрації і синтези. Володимирська Русь осягнула форму політично-державного об'єднання всіх етнічно споріднених земель, отже, можна сказати найвищий ступінь тодішнього «самоозначення». Однак це була тільки персональна політика князя Володимира, який преспокійно поділив свої землі, як своє особисте добро, поміж своїх синів і може свідомий був при тому, що вони почнуть взаємну братовбивчу гризню за «уділи», подібно як це робив він сам, «Великий Каган Руської Землі» 2). Тут спостерігаємо велевладне значення засад февдалізму, перед якими мусить цілком на задній плян відступити навіть марево ненависних туч степових орд. Київська держава нераз уже до тієї пори зазнала катастрофічних наслідків їхніх нападів. Ніхто інший, тільки самий хоробрий Святослав, батько Володимира, згинув недалеко Києва з рук печенігів. Отже, відкрита від сходу степова границя для постійних набігів кочовиків творила для київської держави в найвищій мірі джерело загрози. Не можна жалітися, що нашим предкам не доставало «неґативного досвіду», цебто об'єктивної небезпеки, що чигала буквально без перерви на їхнє майно, разом з життям. Зовнішній чинник, що змушує до напруженої уваги, до безнастанного поготів'я, моральної мобілізації, внутрішнього вирівняння, готовости до удару, та що вкінці наводить на думку рішучу постанову з коренем знищити зовнішнього ворога і раз на все позбутися джерела постійного жаху — такого чинника не тільки не бракувало, але він був у нас яскравий, як ніде інде. Просто невблагана змора долі нависла з боку азійського степу над державою Руриковичів і треба дивуватися, що ця обставина діяла скоріше роз'єднуюче, ніж навпаки. Засада роздрібнювання земель що далі то основніше поглиблювала й помножувала заборолo удільного патріотизму так, що доба після Ярослава стає картиною жахливого братовбивства і повної затрати живих цінностей батьківщини і держави. Сам Володимир, невтомний збирач земель, політик і організатор, в обличчі «кочової небезпеки» не знаходить кращої розв'язки, ніж традиційним звичаєм батьків поділити велику суцільну державу, найбільшу простором у тодішній Європі, між синів і залишити їм в той спосіб у спадщині заповіт кривавої міжусобиці за уділи. В практичній спадщинній політиці наших князів нема місця на мову особистого досвіду, на випробувані власним життям методи — все йде по-старому рішенням якоїсь фатальної безвладности звичаю. До того ж на півдні могутня ще й тоді візантійська держава з інституцією східньо-римського цісаря, — отже приклад територіяльної постійности — а зо сходу люті удари орд, як видно, промовисті мотиви за єдністю, централізацією і династичною тяглістю. Ніякий европейський нарід не був у таких вийняткових умовах «необліченої» зовнішньої ситуації, як наш, однак ця особливість не дала в наслідку оригінально-

---

2) Цей титул князя Володимира показує на вироблене вже серед освіченої верстви поняття батьківщини в ширшому розумінні, що вже залишило за собою первісний удільний характер, отже поступило значно вперед.

го 3) навпаки, наша історія покотилася по похилій площі до остаточного розкладу. Прийшли розгром і руїна і на місці, де колись цвіла велика держава, простягалося «дике поле». Анархічна вдача Русичів, що погнала їх на північ шукати для себе владик, тепер розтворила їх невгнуту лицарську вдачу та заразила їх бактеріями своєї міжусобної психози. (Продовження буде)

3) Тут у виняткових відносинах Сходу Європи лежала можливість зломити февдальну засаду політичного атомізму, але індивідуалізм варягів діяв ще з первісною експресією.

Ф. Кордуба

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІЯЛ СХІДНЬОГО БЛЬОКУ В АСПЕКТІ МОДЕРНОЇ ВІЙНИ

І. ЗНАЧЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІЯЛУ В МОДЕРНІЙ ВІЙНІ

Людина в модерній війні набрала особливого значення, бо без неї кожна навіть наймодерніша зброя й технічне устаткування будуть лише меншою або більшою брилою обробленого металю. Зрештою, для продукції різної зброї, амуніції та інших нищівних засобів і технічного устаткування потрібна людина. Її нічим і ніким не можна заступити.

До цього ще треба обсадити адміністраційні ділянки державного апарату, самоуправні інституції, промислові заводи, постійно утримувати при праці різні школи, університети, інститути, продовжувати працю в царині народної культури й духовости і під час війни. Потрібна санітарно-медична опіка на населенням, духова опіка і багато інших ділянок національно-державного життя, які не зважаючи на воєнні дії повинні бути обсаджені і діяти безперебійно. На окрему увагу заслуговує пропаґанда, без якої не можна собі навіть уявити психологічної війни.

Нема ані одної ділянки національно-державного життя будь якого народу, що її можна було б обсадити автоматом. Всіма ділянками керує тільки людина. В зв'язку з незаступністю людини її вартість у модерній війні, коли багатство нищівних засобів призначено тільки на її знищення, набрала дуже великого значення. В модерній війні бере участь увесь нарід даної країни або коаліція об'єднаних спеціяльним договором народів. Народи беруть участь у війні не тільки тим, що віддають для збройних сил своїх найкращих синів. Своєю працею в запіллі на всіх ділянках національно-державного життя вони змушені безперебійно постачати продукти для фронту й запілля. Вони повинні боронити країну від ворожого шпіонажу, диверсії і морального заламання, особливо в час бомбардувань запілля, бути допомогою в організації повітряної оборони і т. д.

Отже, запілля в модерній війні — співчинний елемент, тому новітні війни мають наскрізь тотальний характер. Одночасно у війні народи змушені обмежити свої потреби до мінімуму. Крім того, вони змушені, а то й зобов'язані займатися розвідкою і диверсією на користь власної держави, щоб і такими конечними діями допомагати в нищенні противника.

Потреби війни на людські кадри такі великі, що годі собі їх повністю уявити. Без постійного доплиbу кадрів не можна навіть думати про війну. Фронтові сили дуже сильно пов'язані з запіллям, тому воно, як резервуар живої й технічної сили, є таким самим співучасником війни, як фронтові армії різних зброй, літунства і воєнної фльоти.

Технізація різної зброї і бойового спорядження тільки збільшили потребу в людському потенціялі. Вже сьогодні війну ведуть не тільки фронтові сили. Ще більше значення для війни мають різні воєнні спеціялісти, які іноді працюють по кабінетах, без співпраці яких не можна обійтися. На підставі досліду другої світової війни американці обрахували, що для обсади різних відтинків воєнної машини під час війни треба не менше як 2 мільйони різних воєнних експертів, що ними можна б обсадити спеціяльно керівні становища воєнного апарату. Ці фахівці — окрема екіпа людей з високими студіями, тому вона створює мізковий трест війни даної держави.

Окремо стоять численні кадри командування наземними, повітряними і воєнно-морськими силами. З

**) Автор уживає термінології «Росія», «росіянин» і «російський» дуже часто у відношенні: а) цілого СССР, б) Московщини.*

На цьому місці хочемо визначити наше становище до тієї термінології, відповідно до нього змінюємо її в цій статті і притримуватися будемо на майбутнє, доки в цьому питанні не буде встановлений авторитетний і загально прийнятий голос. Не вдаючися в мовно-наукові дискусії, спіраємо свої міркування на моментах історичних і політичних. Просимо наших співробітників прийняти до відома таке наше становище, хоч, на бажання авторів, даватимемо в відсилачах замітку, що вживають вони назов «Росія» чи «російський нарід».

Отже, назви: Росія, росіянин, російський — відносяться до царської держави від Петра І до Миколи ІІ. Москва чи Московщина, москалі чи московці — відносять до московського народу і його національно-етнографічної території. «Не «Росія» і не «Совєтська Росія» тепер, а — СССР, Совєтський Союз, і не «російський» тільки совєтський у відношенні до цілости Совєтського Союзу. — Редакція «Самостійної України».

кіпу воєнних цахівців може виставити щонайменше 70-80 мільйонова держава з високою цивілізацією і технізацією. Менші держави не спроможні виставити самостійно такої кількости воєнних фахівців, тому вони нездатні самостійно вести модерну війуваги на ці вимоги модерної війни, таку велику ену в усій її можливій скалі, як це ми були свідками в другій світовій війні.

Коли взяти до уваги кількість населення окремих держав земної кулі, ми прийдемо до висновку, що тільки 2 держави за теперішніх умов (атомної війни) могли б наважитися на самостійне ведення модерної війни.

Ці держави: 1. ЗДА — 160 мільйонів населення, 2. СССР — 216 мільйонів населення, 3. Китай — 610 мільйонів населення, 4. Індії — 368 мільйонів населення. Правда, є ще Пакістан з 75 мільйонами населення і Японія з 85 мільйонами населення, але ці держави під цю пору нездатні на самостійне ведення модерної війни. Пакістан — це відстала країна, а Японія, з сильно розвиненою культурою, цивілізацією та індустрією, ще довго переживатиме сильне економічно-господарське і соціяльне стрясення, що виникло наслідком воєнної програми. Китай і Індії з погляду промисловости й кількости воєнних фахівців стоять далеко ззаду ЗДА й СССР.. ЗДА вже тепер, за офіційними даними, посідають більше 2 мільйонів воєнних фахівців, тоді як СССР має їх коло 2 мільйонів. Отже, ця обставина висуває на чоло всіх держав світу дві діяметрально одна одній протилежні потуги — ЗДА та СССР.

Згадані дві потуги на сьогодні є свого рода центрами, навколо яких гуртуються малі держави, з тією різницею, що держави сателіти СССР сильно втримуються при системі сучасної Московщини комуністичними партіями, які прийшли до голосу при підтримці СССР, тоді як при ЗДА гуртуються на добровільній згоді всі загрожені від московського імперіялізму вільні малі держави.

Крім того, для виконування бойових завдань в атомній війні, до якої мабуть таки прийде, потрібна високовартісна наземна армія, що була б здібна до стратегічної оборони й кожночасного переходу від неї до стратегічної офенсиви. Ніколи не можна забувати того, що йде систематична підготовка до ґльобальної війни континентів, а не до війни тільки ЗДА і СССР. Армія Заходу мусітиме протиставитися кількостевій перевазі противника (СССР разом з сателітами) швидкістю оперативних дій і силою вогню. Тому наземні сили не можуть обійтися без повітряних десантів, тактичного, стратегічного й транспортного літунства, а ці також потребуватимуть великих кадрів кваліфікованого вояцтва. Такі самі вимоги ставить модерна війна і бойовій вартості воєнно-морських сил, що не можуть обійтися без т. зв. морського літунства.

Для орієнтації, як великого людського потенціялу вимагає організація збройних сил, пригляньмося таким даним,

Під час другої світової війни совєти організували одну дивізію з 23000, покликаних до війська осіб, при чому фактичний бойовий стан однієї стрілецької дивізії становив тільки 10,300 вояків, а панцерної — 13.000.

Німці свої дивізії виставляли приблизно з такої самої кількости осіб, що й совєти. Американці виставляли одну 18.000-ну дивізію з 68.000 осіб з тим, що 18. тисяч це фронтова сила, а решта 50. тисяч, це різні тилові служби, що відбувають постачання для фронту. Англійці виставляли дивізію з 50.000 осіб.

Німеччина за час п'яти років війни виставила 325 дивізій з кругло 85 мільйонів населення. СССР з 200 мільйонами населення виставив 550 дивізій, тоді, коли ЗДА (140 мільйонів населення) виставили 97 дивізій. Кошти утримання однієї дивізії без коштів озброєння, амуніції та інших боєприпасів виносили:

ЗДА під час миру витрачали на утримання однієї дивізії 300 мільйонів долярів на рік. Європейські дивізії з такою самою силою вогню коштували 69-80 мільйонів на рік. В СССР утримання дивізії з такою самою силою вогню вагається між 20 до 30 мільйонів долярів на рік.

Окремо до вище згаданих елементів модерної війни належать ще: бактеріологічна, хемічна й психологічна зброї, які потребують окремих живих фахово-вишколених кадрів.

На окрему увагу заслуговує багатогранна служба зв'язку і льокомоції. Скільки потрібно фахівців для обслуги теле - й радіо зв'язку та радарів? Без справного діяння цього нерву держава під час війни не може обійтися. Зв'язок вимагає великих резерв різних фахівців, якими можна було б заповнити опорожнені місця.

Подібно стоїть справа з транспортом, що забезпечує безперебійне постачання населення, і що най важливіше в час війни — фронту. Американська дивізія під час бою зужиає приблизно 600-800 тонн різного постачання, тоді як совєтська потребує на день 150-200 тонн.

Постачання для спеціяльної зброї, як от артилерії, панцерів, піонерів і т. п. є багато більше. Коли під Сталінградом на кожному кілометрі фронтового відтинку було змасованих 300 гармат різного калібру, або коли в наступі на Берлін Червона Армія змасувала аж 670 гармат, постачання самої тільки амуніції мусіло бути дуже велике, якщо на годину стріляння потреба на амуніцію така:

гармата кл. 75 мм на 1 год. 150-600 пострілів на 4 год.

гармата кл. 110 мм на 1 год. 150-430 пострілів на 4 год.

гармата кал. 155 мм на 1 год. 60-240 пострілів на 4 год.

при пересічній вазі стрільна 45-50 кг.

Особливо важлива збросенева промисловість, серед якої особливо вирізнюються літако-будівельна.

Пригляньмося деяким даним збросневої промисловости.

ЗДА в час воєнної коньюнктури (2 світової війни) продукували 96.000 літаків різних типів. В той час в літакобудівельній промисловості було затруднених 2 мільйони робітників, і пересічна платня (тижнева) кожного виносила 65 дол. В 1954 році ЗДА продукували на рік 13 000 літаків, при пересічній тижневій платні робітника 85 дол. В 1952 році в дослідній роботі в ЗДА була затруднена така кількість інженерів 1)

в літакобудівельній промисловості	20.235
в електротехніці	17.274
в хемічній промисловості	13.201
в різних інших галузях промисловости	29.596
Разом	80.306

На підставі повищого легко можна оцінити кількість затруднених в совєтській промисловості. В СССР працює коло 360 заводів літакобудівельної промисловости. В 1951 році продуковано 21.966, а на 1955 рік запляновано продукцію 36.000 літаків. 2)

Як відомо, основним елементом модерної війни є енергетичні засоби, серед яких особливе значення має камінне вугілля, нафта й електричний струм. Для продукції цих стратегічного значіння сировин також потрібні фізично-сильні й фахові кадри.

Не менше значення має промисловість різних сировин, що створюють основу господарського і збросвого потенціялу даної держави. Продукція й постачання цими сировинами або готовими продуктами мусить відбуватися безперебійно, бо навіть короткотривалий їх брак може катастрофально відбитися на загальному становищі в запіллі й на фронті.

За приклад може служити організація промисловости і безперебійне постачання сировин і готових продуктів масового споживання адміністрацією III Райху. Навіть під час масових бомбардувань населення III Райху не відчувало браку харчів та інших продуктів масового споживання. Постачання фронту також відбувалося безперебійно, не зважаючи на дії большевицької диверсії на головних маґістралях залізничих та колових шляхів на Схід.

Сюди доходять теж органи внутрішньої безпеки (поліція), які також повинні рекрутуватися з фахових кадрів, і судівництво.

При розгляді важливости людського потенціялу не можна поминути питання робочих сил. Під час другої світової війни Гітлер використовував робочу силу всіх окупованих ним народів. Ця сила була другою армією в запіллі Німеччини. Вона готувала під наглядом німецьких фахівців різні потрібні для фронту й населення продукти. Кадри цієї сили можна було нароховувати в мільйонах. Справа вербування, організації і використання цих кадрів є дуже цікавим матеріялом до студій, як можна використати живу силу навіть окупованих народів для власних воєнних цілей.

Підсумовуючи сказане, приходимо до висновку, що людський потенціял під час миру і під час модерної війни, це один з найважливіших елементів війни, тому без нього не можна обійтися, ані його чим іншим заступити. Людина і в атомній війні залишається основним її рушієм. З уваги на повище ЗДА і СССР особливу увагу звертають на готовлення фахових кадрів з різних ділянок промисловости.

Розгляньмо тепер ближче людський потенціял СССР і його сателітів, що разом творять один Східній Бльок під одним стратегічним і політичним керівництвом. Справа людського потенціялу Східнього Бльоку для нас важлива тим, що український нарід, до якого ми належимо, по своїй неволі входить в його склад. Ми повинні знати багатонаціональну мозаїку окупованих Москвою народів щоб з математичною точністю здати собі справу зо становища, в якому перебуває наша батьківщина — Україна, якої визволення ми всі прагнемо. Незнання основних елементів, що стосуються до нашого найгрізнішого ворога Росії тільки завдає нам шкоди.

Стара воєнна засада говорить: «Щоб перемогти ворога, найперше треба його всесторонньо пізнати». Нам цього всестороннього пізнання наших ворогів бракувало і далі бракує. Тому ми часто легкодушно й романтично встрявали в боротьбу з ним, не підготовувавши себе до неї так, як цього вимагає воєнне мистецтво. Одночасно ми ніколи не звертали уваги на економію української крови, часто форсуючи живою і ідейною силою, яку ворог безпощадно нищив. Тому ця праця нехай буде предметом глибокої застанови і студій загального воєнного потенціялу СССР, з яким ми будемо змушені провадити війну разом з іншими поневоленими народами, бо без неї не можемо навіть мріяти про наше державно-національне визволення.

(Продовження буде)

---

1. «Interovia» №9-1955, p. 708

2. Revue militaire d'information 10/1955

ДИСКУСІЯ І КРИТИКА

Василь Нагірняк

ПРОҐРЕС, ЧИ УПАДОК?

Бути проґресивним — писав один науковець — не значить бути гордим з наших цьогочасних стандартів. Суть бо проґресивности лежить у розумінні критично провірити ці стандарти та, поставивши собі за теоретичну ціль покращати й удосконалити їх, — змагати до осягнення цього.

Це відноситься до всіх проявів щоденно нашого життя — суспільного, економічного, культурного. Слідкуючи бо за розвитком цих та інших галузей життя від історичних початків, ми розглядаємо цілий ланцюг еволюційних (а то й революційних часом) щаблів культури й цивілізації людства, про мотором яких була завжди людина, з її невтомним, часто підсвідомим гоном до удосконалення бази свого існування. Очевидно — проґрес, як цивілізації, так культури — слід розуміти й унапрямлювати на шлях позитивного й корисного, при чому непевність і побоювання, що певні проґресивні процеси суспільству — це вже перший крок до застою в їх дальшому нормальному розвитку.

Подібні міркування можна ілюструвати не одним прикладом з нашого життя — минулого чи теперішнього. Проблеми проґресу, чи застою в науці, суспільно-політичних світоглядах і мистецтві часто дискутуються в колах української еміграції. Наводимо приклад: В своїй праці «Загублена українська людина», М. Шлемкевич таврує українських мистців (красного письменства) за позбавлення різниць основних прикмет світогляду й мистецтва. На цікавих (хоч не завжди влучних) прикладах автор підкреслює важливість світогляду й мистецтва в духовому рості сучасного українця, вимагаючи водночас ясности й виразности від мислителів і творців світогляду та чистоти мистецьких творів (чистоти від ідеологічної фразеології вперше). На жаль М. Шлемкевич дав нам тільки більше-чи-менше об'єктивний образ «заблуканої української людини» в осередку її творчости, не віддаючи належного місця причинам невдачі цієї української людини порвати з стандартами минулого, як в ідеології, так і в мистецтві. Він бо згори засуджує поглиблення зв'язку цих двох функцій (світогляду і мистецтва), заперечуючи цим засаду не так їх рівнобіжности (автор з цим вповні годиться), як той факт, що мистецтво завжди випливає з соціяльних й історичних відносин доби, — світогляд будучи одним з головних складників такої доби.

М. Шлемкевич ілюструє заблуканість і кризу української людини в красному письменстві. На жаль в інших галузях мистецтва ця заблуканість також виразно помітна. Тут пригадуємо статтю Б. Кентржинського в «Українському Слові» (Париж) в ч. з 6 січня ц р. п. з. «Ініціятива всенаціонального значення» про проєкт побудови Храму УАПЦ Св. Симона в Парижі. Про заходи в справі побудови цього храму нам відомо і ми нетерпеливо ждали, що ця ініціятива прибере всенаціонального значення. Тому ми вповні годимось з словами автора, що «це не тільки справа льокально «французька», чи «европейська», але справа всього українства в світовому маштабі». І тому до цього займаємо становище, як представники молодого покоління, яке виховується та нестиме виховання новим поколінням на базі монументальности творчости української нації.

Поминаючи вже той факт, що не пригадуємо собі, щоб Будівельний Комітет виступав був досі з конкретними деталями цієї ініціятиви всенаціонального значення (розписання конкурсу, тощо) перед ширшим загалом, — нам здається, що його рішення до питання історичної доби, на якій слід базувати архітектурний стиль Храму — доволі дискусійне. Це тимбільше, що згаданий Храм рішено присвятити святому Патронові Головного Отамана Військ УНР — «як символ незламности української нації...» Беручи до уваги, що цей пам'ятник будується на чужині, він рішучо повинен бути покажчиком, коли не репрезентантом росту українських культурних надбань, а тому менше, чи більше вдала копія старовинних пам'яток української архітектури цього не зробить.

Ми зовсім не стараємось знецінити вартість проєкту проф. О. Повстенка, за яким мала б бути побудована майбутня святиня, однак, коли в особі отамана Симона Петлюри вбачаємо ми символ відродження української державности, то подібне відродження мистецтва новітніх часів в українській інтерпретації повинно бути віддзеркалене в проєкті. Твердження п. Б. Кентржинського про те, що «ніколи українська архітактура не досягла так високого розквіту і таких вершин мистецької краси, як саме за доби козацького барокко» — зовсім не оправдує українських архітектів наслідувати цей стиль, де подібні наслідування вже давно вважається анахронізмом.

Рішення Будівельного Комітету є радше виразником застою в процесі культурних придбань українського народу, а зовсім не пропаґування на Заході українського барокко. Зрештою проф. Повстенко навіть не відважився віддати чисту копію будьякого відомого в Україні храму в стилі козацького барокко, а тільки, підкреслюючи деякі о-

собливості українського барокко поважно зблизився до пізніших варіянтів, — зрозумівши, що чиста копія подібного твору навіть не відповідала б потребам сьогоднішнього храму на чужині.

Культурні процеси в Україні від княжої доби по сьогоднішній день були під впливом різних (перехресних) культур, при чому в усіх періодах властива українській землі самобутність завжди відбивала свої особливі відтиски. Тимбільше в сакральному будівництві такі особливості помітні зокрема там, де духово-історичні первні культури української землі розходились з підставовими принципами постання архітектурних стилів (доволі часто ці особливості виявлялись внаслідок труднощів технологічного порядку). Так було з візантійським (принято цілістю з особливою перегруповкою), ґотським (принято майже виключно деякі складові елементи), ренесансом, барокком та іншими стилями й варіянтами. Говорити про український стиль ми не будемо, бо такого не було. Були тільки варіянти згаданих вже історичних стилів, яких в Україні відтворено в дещо змінених формах, пропорціях та з особливими впливами української самобутности. То ж сьогодні тільки природнім буде продовження цього процесу та шукання нових шляхів для акліматизації в українському мистецтві новітніх архітектурних форм, а не завертати шляхом відродження спрофанованого відродження.

Мистецтво минулого завжди залишиться речником і відповідником минулих періодів, в роді живих свідків доби культурного росту, чи декаденції і сьогодні ми робимо їм поважну кривду, коли стараємося відродити їх невдалою реплікою. А невдалою вона буде навіть при найкращих спроможностях сьогоднішнього архітекта. Це ж бо закон часу, поступу цивілізації, зміни технологічних матеріялів будівництва, а що найважніше — зміни в духових вартостях і світогляді української людини. Все це ігнорувати не можна.

Оцих кілька не зовсім впорядкованих думок кидаємо з надією, що віднайдуть вони відгомін та викличуть дискусі в так важливій галузі нашого творчого життя.

МОСКОВЦІ ПРО СЕБЕ

Зручна московська пропаґанда в світі представила большевизм, як чужий московському народові, накинений йому силою в часі вийняткових історичних обставин. Втримується від при владі проти волі московського народу, силою і терором, як явище московській природі чуже, незгідне з московським національним духом. Вистане, мовляв, тільки змінити большевицький режім на «демократичний» і в один мент хижий вовк переміниться в сумирну овечу. Треба сказати, що під впливами тієї пропаґанди стоять впливові громадські й політичні кола на Заході, а зокрема теж у ЗДА, що вірять у миролюбність московського народу та переконані, що все лихо тільки в большевицькому режімі.

Не від речі було б познайомитися, як задивляються на болшевизм, його причини й істоту, деякі московці. Пониче подаємо хід думок перших трьох розділів «Роздумувань над московською революцією» Миколи Бердяєва, московського філософа, де він одверто признає, що большевизм — сутомосковське явище, виплиає з московської душі, з традицій і схильностей московського народу і що дійшов він до влади за його згодою і навіть волею.

Твір свій написав Бердяєв на еміґрації. Після большевицької революції став він професором філософії університету в Москві. В 1922 році виїхав за кордон, жив у Німеччині, пізніше в Франції. На еміґрації заснував «Академію московської філософії». «Роздумування над московською революцією» зачав писати в 1919 і скінчив у 1923 році. Нажаль не маємо під рукою оріґіналу в московській мові й мусимо послугуватися французьким перекладом.

Редакція

Московська революція — велике нещастя, як зрештою кожна революція, це лихо. Ніколи не було щасливих революцій. Але революція — це діло Божої мудрости і тому народи можуть з них багато навчитися.

Революція московська — нікчемна. Але кожна революція підла, ніколи не було революцій гарних і гармонійних. З другого боку, всі революції вийшли невдатні в своїй остаточній цілі. Це саме можна сказати про французьку революцію, що її називають «великою». Не була вона ані ліпша від московської, ні менше кривава, ні менше жорстока. Не дістала вона назви «великої», але вона важна, хоч позбавлена морального ореолу. Авже ж, ще знайдуться історики, щоб її ідеалізувати, канонізувати, величати й творити довкола неї леґенду. А потім прийдуть інші історики, що демаскуватимуть цю ідеалізацію, розвіють леґенду.

В московців, що морально чи матеріяльно потерпіли через революцію, слідне проти неї сильне обурення і схильність приписувати большевикам усі злочини. Вони забувають, що не можна керувати революцією, так само як і загамувати її. **Бо ж большевики не керували революцією, вони були тільки її послушиим знаряддям.** 1) Більшість оцінок революції спірається на заложенні, що московська революція могла б не відбутися, що можна б її було обминути, або що мала б вона розумний і лагідний перебіг, якби не перешкодили тому ці большевицькі бандити. Нема нічого більш жалюгідного, як часті дискусії в московських колах за границею, чи московська революція — насправді революція, чи нові «часи смути» і хто за те відповідальний. Це ж нічого іншого, як вияв безсилля і комплетної старечости. Бо ж у дійсності кожна революція є «часами смути», це повільна декомпозиція суспільности і старої культури. Революції в народів — це призначення долі і треба переносити цей допуст гідно, як з достойністю переходимо хворобу або смерть наших близьких.

Треба покинути, як позбавлену всякої історичної перспективи, думку, що можна спинити революцію виходячи з передреволюційних принципів. Природа революції така, що мусить вона дійти аж до кінця, вичерпати свій елемент скажености, заки остаточно не виродиться в своє противенство. Невідхильно трімфуватимуть скрайні тенденції, поміркованi струї будуть відкинені й знищені. Мусимо відкинути, як раціоналістичну манію, всяке оповідання, що поміркованіші й розумніші партії — жірондисти або конституційні демократи — заволодіють і покерують революційною стихією. Це найбільш нездійснима утопія. Бо такий закон революції, що завжди загинуть ті, що її зачинали і що про неї мріяли.

В московській революції утопістами були конституційні демократи, а большевики — реалістами. Що могло бути більш позбавлене глузду, як мрії про перетворення Московщини в демократичну країну, про переконання московського народу гуманітарними дискусіями визнати права й вольності людини і громадянина, викорінити в ньому ґвалтовні інстинкти ліберальними засобами? Це була б **неґація історичних інстинктів і традицій московського народу. Большевизм здійснював перетворену й вивернену московську ідею і тому він переміг.** Йому помогло те, що почуття ієрархії в московців дуже слабе і що сильно в них виступає схильність до автократичної влади. **Московський нарід і чути не хотів про правовий уряд і про конституцію.**

Коли вже революція вдерлася в долю народу, не лишається нічого іншого, як погодитися з тим фактом, як з волею Провидіння. На таких нахилах родиться ненависницький і жорстокий фанатизм. Так само неслушно обвинувачувати за все лихо жидів, вільномулярів, інтелектуалістів, як з другого боку мати претенсії до буржуазії, дворянства і старого режіму за їхні злочини. Ні, **джерело зла є в нас самих** і в усіх нас і ми мусимо взяти на себе **свою долю вини й відповідальности.** Так було за старого самодержавія і це саме відноситься до большевизму.

Ніколи не покладе кінця революції громадянська війна, бо це на загал є змаг революційних сил з силами передреволюційними. Правдива протиреволюція може здійснитися тільки за допомогою післяреволційних сил, а не передреволюційних. Це Наполеон, «син революції» поклав край революційним шаліннях у Франції. Свого рода патологічний процес відбувається в організмі, в свойому власному лоні революція породжує сили, що звільнять її колись від демонів. Історичний і власний наш моральний досвід учить, що революцію можна здолати тільки післяреволюційними силами, елементами зовсім інакшими від тих, що панували перед нею або підчас неї. Бо передреволюційне і революційне — це одне й те саме, бачене з різних аспктів. Революція — це докінчення загнивання старого режіму, а спасення не може прийти ні від того, що почало гнити, ні від того, що це гниття докінчило. Хотіти реставрувати те, що що скінчилося революцією, це значить замикати себе в магічному колі. Виходу шукати треба не в рухові з права до ліва, чи навпаки, тільки в рухові ввиш і вглиб.

> «Покласти край московській революції, звільнити світ від кривавого її кошмару не зможе ані московська земельна аристократія, що бажає відзискати свої землі, ні давнє московське міщанство, що хотіло б назад дістати свої фабрики й капітали, ані московські інтелектуали старого типу, що прагнуть здійснювати колишні свої політичні програми. Народжується, незнана Московщина. Революцію переможуть московські селяни, нове міщанство, зроджене в революції. Червона Армія, що опам'ятається з кровожадности свого шалу, інтелектуалісти нового ґатунку, що в трагічному досвіді революції дістали глибшу духову субстанцію і нові позитивні ідеї».

Неможливо жити неґативними почуваннями, почуваннями ненависти, гніву й помсти. Не було б це виходом з кривавого кошмару, тільки його продовженням. Мусимо більше любити Московщину і московський нарід, як ненавидіти революцію і большевиків. Хто чинить інакше, той не розуміє духового глузду революції і переживає її лише зовнішнім, фізичним способом.

Революція знищила в Московщині всякий слід волі, тому ідейна протиреволюція мусить бути вільнолюбним визвольним рухом, що несе волю — волю віддихати, думати, ходити, жити духовим життям.

Хто бачить у большевизмі тільки зовнішнє насилля банди злочинців, що знущається над мос-

---

1) Підкреслення редакції

ковським народом — в того погляд поверховний і невірний. Не в той спосіб слід розуміти історичну долю народів. Так дивляться тільки або малі люди, що постраждали через революцію, або активні бійці першої лінії фронту, засліплені шалом боротьби.

«Большевики — це не банда злочинців, що напала на московський нарід на його історичному шляху, зв'язавши йому руки й ноги. Большевизм — це явище багато глибше, багато жахливіше і страшніше, банда злочинців куди менш грізна. Большевизм для московського народу явище не зовнішнє, тільки внутрішнє, йому притаманне. Це тяжка моральна хвороба, органічна недуга московського народу. Большевизм є відблиском внутрішніх наших хиб. Це тільки незалежна онтологічна дійсність і ніяка історія сама в собі. Це тільки галюцинація хворого народнього духа. Большевизм відповідає моральному станові московського народу, він виявляє назовні внутрішні моральні кризи, відкинення віри, небезпеку для релігії, глибоку деморалізацію народу».

Совєтська влада нічого в собі не має демократичного, не настановила її ніяка законодатня інституція. Одначе, владу завше творить сила. І ніяка інша влада не могла витворитися в тій моральній та історичній атмосфері, в якій розгорілася революція. Єдиний большевизм міг сяк-так зорганізувати і підкорити демонічні елементи, що зірвалися з ланцюгів. Авторитет влади спірається завжди на релігійній вірі. Коли вона підточена — влада падає, і це сталося в Московщині. Наступила зміна в релігійних переконаннях народу і тільки большевики потрапили зорганізувати таку владу.

Бог передав владу большевикам на покуту для народу. З тієї причини ця влада диспонує таємничою силою, незрозумілою навіть для самих большевиків.

Стиль большевицької влади — військовий. Це стиль переможних здобувців. Одначе він зовсім не чужий станові народу, навпаки, самий нарід проголосив його в часі свого упадку й кривавого розкладу. Большевики чудово, відповідають інтенціям московського нігілізму. Влада їх дуже непопулярна і ніхто її не любить, та це єдина можлива влада в випадку, коли нарід на неї заслужить, а московський нарід на іншу не заслужив.

З МИНУЛИХ ДНІВ:

З розповідей і матеріялів Володимира Мокловича, колишнього Бойового Референта в Окружній Команді УВО в Станиславові.

Матеріяли списав і опрацював Зиновій Книш.

Запрошуємо наших читачів до співпраці, просимо надсилати спогади, матеріяли й документи до історії українського націоналістичного руху.

СЛІДСТВО В СТАНИСЛАВОВІ

Замкнули мене на одиночці і вважався я тут небезпечним в'язнем. Світло світили цілу ніч, не було ще там електрики, запалювалли високо нафтову лямпочку і від неї ішов невиносний сморід. Камера маленька, невеличке вікно вгорі закрите, нафта цілу ніч коптіла, що аж душився я від смороду, нічого не помагали мої протести.

Називалося, що в слідчій тюрмі обов'язує ізоляція, та чи можна відірвати в'язня від усякого контакту з іншими в'язнями в тюрмі? Дуже скоро одвідався, що я тут несамий. Уже сидять Люпуль з Калуша, Іван Паславський, о. Барановський з дружиною і з дочкою Одаркою, Микола Бігун і зовсім непричасний до «ексів» молоденький семинарист Чухновський та ще якісь. Пізньої осени стався новий напад на поштовий віз під Калушем, поліційна облава виполощила бойовиків з хати о. Барановського, счинився там бій з поліцією, Паславського поранено в ногу і зловлено, обидва брати Барановські — Ярослав і Роман — втекли й живуть десь у підпіллі, а поліція виарештувала всю їх родину. Попри те наліво й направо арештували в повіті всіх, кого лише підозрівали, що цікавиться він політичними справами, а через те в станиславівській тюрмі йшов рух — безнастанно одні виходили, другі приходили на їх місце. По мойому приїзді більшість тих припадкових в'язнів уже покинули в'язницю, лишилися тільки ті, що довкола них снувалося згущене підозріння.

Довідалася моя родина, що я вже в Станиславові і в найближчу суботу відвідала мене мати з одним з моїх братів. Мати в мене з вірменського роду, але добра і щира українка. Позатим, як кожна мати, — жаль їй сина, хоч цей син уже війну перебув і не з одної печі хліб їв.

Побачення відбулося в приявності слідчого судді і тому не міг я матері нічого довірочного сказати, ані теж від неї нічого довідатися. Питається мене мати:

— За що ж ти, Влодзю, в тюрмі? Чого хотять від тебе, за що карають табе?

Що ж відповісти на такий запит стурбованої матері?

— Не журіться, матусю, — кажу — все буде добре, ось бачите, сотні українців сидять тепер у тюрмі, такий час настав.

На другі відвідини до мене прийшло, крім матері, ще з десять інших осіб. На превелике моє здивування побачив я між ними і «Льолька» Ясінського що приїхав зо Львова, щоб погуляти по свому рідному Бельведері і при тій нагоді відвідати мене. Страшенне кортіло мене нагримати на нього — це ж було вже після відомого нападу на головну пошту у Львові, в якому відограв він важну ролю. Подивився я на нього грізно, але добрий Микола тільки заміявся.

Ще й тепер, коли згадую про ті часи, завжди приходить мені на думку нездарність тодішньої польської поліції, що надробляла це жорстокістю і вдавала героїв там, де того зовсім не було потрібно.

Слідство в мене провадив суддя на ім'я Бернштайн, вихрещений жид. Був це дуже здібний суддя і тішився великою повагою в урядових польських колах Станиславова. Каліка від уродження, бо кривий на ногу і зовсім не володів правою рукою, не мав ніякої радости в житті крім собаки-вовчура, теж кривого. Жінка в нього приглухувата, дітей не мали, ходив по місті з великим собакою-вовкодавом, всю життеву енергію концентрував на судових справах, а до слідства давали йому самі найгрубші справи й усі «політичні». Трудно мені сказати, чи була в нього ненависть до українців. Знаю з власного досвіду, що був він урядовцем дуже строгим і ревним службовиком польської держави. І хто попався в його лабети, не було в нього великої надії вийти на волю.

Коли покликав він мене перший раз на допит — зачалося від переходу границі. Куди, чому і т. д. — все те вже остогидло мені з давніших допитів і за те, зрештою, мене вже покарано, справа скінчена, навіщо перемолочувати її ще раз? Показалося, що це тільки вступ. Тепер витягнув він поліційний донос і почав мені відчитувати поліційні закиди в мою сторону. Було того стільки, що в далекої від конспірації людини й незвиклої до революційного діла волосся дубом могло піднятися з жаху: обидва напади на поштовий віз у Калуші, напад на поштовий амбулянс під Богородчанами, організування боївок УВО в Станиславові, військові вправи з ними, ціла низка вбивств різних «хрунів» 1), і то в цілій Станиславівщині, підпали польських колоністів аж до військового шпигунства на користь Німеччини. Послухавши всього того обвинувачення, я розсміявся судді в очі. Не тому, щоб удавати відважного, але таки справді сміх мене взяв, як можна все те закидати одній людині? Це ж мусів би бути хіба всюдиприсутній феномен і яка ж нездарна супроти нього виглядала польська поліція, що стільки років навіть на слід його не впала!

— Коли ви будете ображувати нашу поліцію, — каже суддя, — я буду змушений вас покарати.

— А хіба ж може бути гірша кара, як тюрма, темниця й сухий хліб? Раз ви мене сюди безневинно запроторили, то нема чим мене більше лякати.

Витримав мене повних п'ять годин і я, вернувшися до камери зараз «перетелефонував» 2) це крізь стіну Паславському й Люпулеві, що сиділи в мене сусідами. Ці «телефони» йшли між нами кожного дня, а крім того посилали ми собі «ґрипси» 3) через в'язничних послугачів, звичайних в'язнів, головно селян, що гарно ставилися до політичних в'язнів, яких у тюрмі називали «політикантами».

Допити йшли довший час, бо хоч і які нісенітниці закидала мені поліція, суддя мусів на кожну з них окремо мене перепитати і списати протокол. Я зручно відбріхувався, як це в тюремному жарґоні говорять — «пуцувався» — від усього, проте трохи що не посовгнулася мені нога і були б мене причепили до одної зо справ на підставі знайденої в Люпуля телеграми. Про неї вже була мова. Отож Люпуль, всупереч усім правилам конспірації, невідомо чому маринував у себе ту телеграму і при ревізії поліція в нього її знайшла. Можливо, що Люпуля заспокоїв її зміст і тому не вважав він її конечним нищити. Але тепер він признав, що це від мене і тим самим відразу в'язав мене з собою і з Калушем, від чого я за всяку ціну старався відпекатися, будьто б мої заінтересування поза Станиславів не виходили. Виперся я від того знайомства, хоч до телеграми признатися мусів, вислав я її неначе б то на прохання одного товариша Люпуля з «Маслосоюзу», Люпуль дійсно старався тоді про посаду вчителя в «Рідній Школі» і це вийшло якось імовірно і зрештою дата телеграми була досить далека від кожного з нападів так, що не було підстави вважати її закодованими інзормаціями в справі експропріяцій.

Так то найменший папірчик в конспірації може перевернути найліпше продуману оборону і тому найкраща засада — кожну річ нищити.

Після допитів почалися конфронтації. Тут мушу вернутися назад кілька місяців, на короткий час перед тим, заки виїхав я до Львова.

Яких два тижні після нападу під Богородчанами, сидів я в моєї дівчини в товаристві вчителя Яблонського і його родича. Була це неділя, обидва вони прийшли попращатися, бо кінчалися вже літні ферії і мали вони від'їхати кудись у Борщівщину. Виходимо всі три з хати Пасічняків — моя дівчина називалася Пасічняківна — і нас наскочили тоді якісь бельведерські типи. Дарма, що я їх ніколи не бачив і не знав, хто вони, — давай битися з нами! Ну, не на таких натрапили. Один з напасників, якийсь Кобилянський, дістав від мене рану під лопатку і зразу ж, як довгий, гепнувся на землю. Побачивши це інші, дали ногам знати. Закривавлений Кобилянський кричав з болю, ми тимчасом побігли

---

1. Так у Галичині називали польських запроданців.
2. Перестукував в'язничною азбукою.
3. Дрібнописані листи.

до дому Яблонських. Заалярмувалося все шумовиння Бельведеру, хотіли напасти на дім Яблонських, щоб достати нас у свої руки. Мусіли ми закликати на поміч поліцію і та, замісць зробити порядок з бельведерською голотою, що напаствувала спокійних людей, усіх нас забрала до поліційної станиці, цебто обидвох Яблонських, мене і ще четвертого, що був у нас бойовиком, але зо мною не ходив на ніякі виправи. Привели нас до станиці поліції в Бельведері, де командантом був перекинчик, українець з походження, Домка. Списав з нами протокол і відставив до Окружної Команди Поліції при вулиці Камінського. Там ми переночували.

А коло десятої години вранці покликав мене комісар Лякс, знаний у цілому Станиславові жид-садист. Кажуть мені заждати. За хвилину входить — аж холодок мені покотився по спині — візник Яворський з богородчанського поштового амбулянсу. Лякс показує на мене рукою:

— Той, чи не той?

Фу-у-у, оце прикра історія.

— Такий, як той, але не той, — відказує дядько. Лякс накинувся криком на Яворського.

— Але ж, пане комісарю, — каже дядько по-українськи — мені не в голові було їм придивлятися, я боявся, щоб мене не вбили.

— І шкода, що не вбили, — верещить Лякс, — було б одного дурня менше на світі.

Відвели мене назад до камери і там ми вже знайшлися всі чотири, кожен з нас перейшов ту саму конфронтацію. Яблонські обурюються на поліцію, що підозріває їх у таких темних справах, а я сміюся в кулак, бо добре знаю, що воно за діло.

По обіді обидвох нас з Малинкою викликають на подвір'я. Стоїть там поліційне авто під газом і я здогадався, що їдемо до Богородчан. Скували нас обидвох і повезли до богородчанської поліції. Ще добре не розглянулися по стінах, а вже приводять жидка, що сидів на візку з Яворським. Показують на Малинку і на мене, чи пізнає він тих, що зробили напад і забрали державні гроші. Жидок — чотирнадцятьлітня дитина — трясе штанами зо страху, але тримається тої самої тактики:

— Такий як той, але таки не той.

Приводять ще молоду і дуже гарну блондинку, жінку якогось польського урядовця, вона теж їхала тим візком. Добре мене тоді бачила, але або залякалася на смерть, а може не хотіла «сипнути» мене, тоді ще молодого і не зовсім поганого козака. що ціле своє життя не міг жалітися на жінок. Без великої надуми жінка виразно сказала, що бачить мене перший раз у житті.

Так ці конфронтації не дали жодного висліду, до Станиславова везли нас уже без кайдан і Лякс казав нам забиратися додому. На тому справа не скінчилася, поліція подала нас до суду за бійку і нас засудили на три тижні арешту за те, що ми боронилися перед нападами підпитої бельведерської «гебри» 4). Така то була польська справедливість...

За час перебування у в'язниці в Ґурах Тарновскіх я не голився і запустив собі величеньку бороду. Дуже вона мені сподобалася, задоволений був я з зовнішньої переміни моєї появи, та не довго тішився, зараз після першого допиту Бернштайн наказав зголити бороду. Не дуже я й протестував, щоб не виглядало, що я навмисне хочу змінити свій вигляд, щоб не пізнали мене свідки при конфронтаціях. Бо вони тепер наново почалися, тільки було їх багато більше. Ні одного дня не обійшлося без них, дивувався я, звідки так багато свідків узяло до очної ставки, чейже неможливо, щоб стільки людей могли приглядати тим трьом бойовим актам. У мене зачалося від справи другого нападу на поштовий віз під Калушем восени 1924 року і першим свідком, що мав мене бачити при тому, був командант поліційної станиці в містечку Войнилові коло Калуша. Яким чином мав би він бути в дні нападу на залізничому двірці в Калуші — це тайна поліції, бо ніхто інший там його не бачив. Але послухаймо, що він сам говорив:

«Повітова Команда Поліції в Калущі дістала вістку з конфіденційних джерел, що має поновитися напада на поштовий амбулянс коло залізничого двірця. Заалярмовано поліцію в цілому повічому двірці. Там ходив він, дожидаючи поїзду зо Станислаиова, приглядався людям, що теж ждали на поїзд, і пригадує собі мене, бачив мене в станційному буфеті, як я пив чай. Я видавався йому досить підозрілий, тому він підступив до мене і зажадав особистої виказки. Я вилегітимувався, нічого не міг мені тоді закинути, знайшовши документи в порядку, все ж таки не спускав мене з очей. А тепер собі дуже добре пригадує ту сцену й пізнає мене, як того осібняка, що пив чай і якого легітимував».

Слухаю того пильно, ждучи, коли прийде черга на мене говорити. Бо все те була виссана з пальця брехня і тим легче було мені її опрокинути, що я мав «урядове алібі» — сидів у тому часі у в'язниці на Шлеську. Було очевидне, що поліція поінструювала свого свідка, а він помішав особи, взяв мене за кого іншого з обвинувачених.

Каже слідчий суддя:

— Встаньте, пане Моклович, — а до поліциста: — а ви ще раз добре йому придивіться.

Поліцай придивляється мені з-переду, оглядає з боків, навіть ззаду.

— Так і є, пане суддя,рішуче цей самий. Чудово собі його пригадую і нема в мене сумнівів щодо того.

Дивлюся то на суддю, то на біднягу поліцая, що так равно хотів прислужитися Польщі, і жду, що з того буде. Дивиться на суддю і протоколянт Трафіковський, поляк, з яким у нас були добрі взаємини. Хоч він і завзятий поляк, та обсіла його ку-

---

4. *Міська босячня.*

па дрібних дітей, не міг вижити зо своєї урядової платні й віддавав нам усякі прислуги за невелику винагороду.

А суддя сидить ні в цих ні в тих, не знає, що зробити з тим свідком, що передав куті меду в службовій запопадливості.

— Помиляєтеся, пане постерунковий, 5) цей пан був тоді понад тисячу кілометрів від Калуша. Треба вам добре поміркувати в своїй голові, заки розпустите язика, а тепер можете йти, ваше свідоцтво вже зайве.

Тоді я, вже певний себе, висипався на польську поліцію, називаючи її вбивниками невинних людей, кривоприсяжниками й обманцями. Якби не те моє «щастя», що я припадково в тому часі сидів у далекій звідсі тюрмі, на основі свідчень такого поліцийного собаки засуджено б мене на довгі роки в'язниці, бо хто ж няв би віру моїм запевненням про невинність, та ще й точне алібі представити мені тепер, пів року після нападу, — просто неможливо.

Суддя грозив мені карою за таке говорення, більше з обов'язку, як з переконання, і казав відвести до камери.

---

5. Так у Польщі називався рядовий поліцист.

Д-р Петро Стерчо

АМЕРИКАНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО РОБІТНИЧІ СПІЛКИ

I.

Вже десятий рік провідні чинники американського економічного й політичного життя ведуть завзяту дискусію відносно постанов закону Тефта-Гартли, що регулює взаємовідносини поміж працедавцями й робітничими спілками в їхніх переговорах з одного боку, а поміж членами робітничих спілок і їх проводами з другого боку. Ця контроверсія дуже завзята, а також дуже послідовна. Ведеться вона на терені Конґресу в Вашінгтоні, в пресових органах, в радіо, в телевізії, а також усно, зокрема на терені робітничих спілок.

Проте пересічний громадянин не завжди обзнайомлений об'єктивно з постановами законодавства про робітничі спілки. Його дуже часто інформують односторонньо — працедавці на свій лад, а провідники робітничих спілок на свій. А вже найменше він поінформований про постанови що відносяться безпосередньо до нього, як члена робітничої спілки.

Припускаємо, що це законодавство заторкує так чи інакше більшість читачів «Самостійної України», і гадаємо, що варта було б зазнайомити їх бодай з найважливішими постановами закону Тефта-Гартли. Засадниче питання тут таке: «Чому закон Тефта-Гартли знаходить таку сильну опозицію з боку провідників робітничих спілок, а з другого боку підтримку працедавців?» Відповідь на це питання далеко складніша, ніж часом може здаватися. Важко було б дати її без бодай побіжного вгляду в історію розвитку робітничих спілок у ЗДА і їхнього правного положення в минулому й сучасному.

II.

Так як багато інших демократичних свобід і інституцій, що існують на терені ЗДА, вважаються, зокрема в молодій ґенерації, самозрозумілими та зовсім природно належними громадянам, так само й існування робітничих спілок з їхніми широкими правами й колосальними впливами на всесторонне життя ЗДА трактується тепер цілком природним. Тимчасом ще в недавному минулому це не було таке самозрозуміле. За колоніяльних часів і в початках державної незалежности ЗДА, звичаєве право — прийняте з Англії — трактувало всяку спробу організації робітничих спілок конспірацією і через те їх переслідувано. Від першої судової розправи проти спілки робітників шкіряного промислу в Філядельфії, що відбулася в 1806 році в якій суд визнав спілку «конспірацією», до прийняття закону Ваґнера в 1935 р. та його доповнення законом Тефта-Гартли в 1947 році пройшов не тільки дуже довгий шлях, але й покладено на ньому зовсім нові леґальні основи для організації і праці робітничих спілок. Філядельфійський суд, ідучи за англійським звичаєвим правом, вирішив у 1806 році, що всякі робітничі об'єднання слід уважати нелеґальними. В 1823 році суд засудив страйкарів, як конспіраторів, а в 1835 році Найвищий Суд стейту Нью Йорк також підтягнув під поняття конспірації організоване домагання робітників вищих платень.

Основну зміну в інтерпретації права організувати робітничі спілки ввів Найвищий Суд стейту Масачусетс в 1842 р., коли-то цей суд, устами свого президента Шов-а, прийняв за основу інтерпретації існуючих постанов звичаєвого права про конспірацію не сам факт організації робітництва, але МЕТУ спілки. На основі цієї інтерпретації кожна організація вважалася вже леґальною, якщо вона змагала до леґальної мети, а конспіраціями суд уважав уже тільки ті організації, що прямували до нелеґальної мети, а в її осягненні застосовували нелеґальні засоби. Як бачимо організація і роля робітничих спілок у ЗДА — а теж і в інших країнах світу — не була така самозрозуміла, як оце вона видається нам тепер, зокрема молодшій ґенерації.

Ця нова інтерпретація звичаєвого права вможливила організацію і ріст робітничих спілок. Хоч

перші робітничі страйки в Америці починаються вже від 1636 року, а створення спілки кравців у Нью Йорку датується з 1768, друкарів у Нью Йорку з 1776, шевців у Філядельфії з 1792, організації столярів у Бостоні з 1793 року, і т. д., то поширення робітничих спілок розгорнулося щойно після важливого рішення Найвищого Суду стейту Масачусатс з 1842 року, яким фактично заперечено принцип конспірації. В другій половині XIX сторіччя розпочато організацію робітничих спілок на цілодержавній базі, замість дотеперішньої локальної. В 1869 році зорганізувалися в Філядельфії «Лицарі Праці», що надіялися поліпшити долю працюючих шляхом відповідного законодавства, земельної реформи, банкової реформи, продукційних кооператив і гострою боротьбою проти монополів. Ця організація росла дуже швидко, однак через внутрішні непорозуміння її провідників почала занепадати в 1880-тих роках, а на її місце створено в 1886 році теперішню Американську Федерацію Праці, що діє по всій території ЗДА.

Робітничі спілки розросталися власною силою, волею і дисциплінованістю. Аж до 1930-тих років не мали вони фактично ніякої законної охорони з боку Конґресу. Працедавці боронилися перед робітничими спілками зокрема судовою дорогою. Від 1880-тих років, на вимогу працедавців, суди видавали т. зв. «інжанкшинз» проти робітничих спілок, щоб охоронити від знищення підчас страйків майно працедавців, якого не можна було б відбудувати. Цей наказ суду звичайно мусів виконуватися, його невиконання вважалося зневагою суду, тягнуло за собою і ще й далі тягне карні санкції. Від 1890 року суди вживали проти робітничих спілок т. зв. Шерман Антитраст Акт, що його видав Конґрес проти таких трестів і монополів, як горілчаний, цукровий і т п., а не проти робітничих спілок. На скарги з боку робітничого руху проти судових практик, Конґрес видав у 1914 році т. зв. Клейтон Акт, щоб вийняти робітничі спілки з-під приписів протитрестового закону з 1890 року, а також урегулювати право судів видавати т. зв. «інжанкшинз» проти робітничих спілок. Ці обмеження федеральних судів доповнив ще в 1932 році закон Норріса-Ла Ґвардії.

Першим федеральним законом, що намагався реґулювати позицію робітничих спілок в американській економіці, був щойно Закон про Національну Відбудову Індустрії з 1933 р. Найвищий Суд проголосив його неконституційним, тому він не залишився в силі й не мав дальшого безпосереднього впливу на положення робітничих спілок. Зараз після цього рішення суду, Конґрес прийняв у 1935 році окремий закон, що був спеціяльно призначений для реґуляції положення робітничих спілок у ЗДА. Він популярно відомий як Закон Ваґнера, а офіційна назва його National Labor Relations Act. Цей закон вперше виразно здефініював права робітничих спілок і визначив обмеження працедавців у відношенні до робітничих спілок Працедавці вважали, що цей закон був скерований проти них і виразно фаворизував робітничі спілки, тому повели акцію за його доповнення, що було здійснене в 1947 році законом Тефта-Гартли, офіційно званим Labor Management Relations Act. Обидва ці закони в силі в теперішню пору. Такий короткий перегляд розвитку леґального положення робітничих спілок у ЗДА.

III.

Тоді як уневажнений Найвищим Судом ЗДА закон про національну відбудову індустрії з 1933 році тільки мимоходом містив у собі постанови про леґальне положення робітничих спілок, то обидва останні закони, «про-робітничий» Закон Ваґнера і «про-підприємницький» Закон Тефта-Гартли, мають своєю основною метою реґулювати справи робітничих спілок.

Секція ч. 7 Закону Ваґнера визначує ПРАВА РОБІТНИЦТВА такою постановою: «Працівники мають право само-організуватися, організувати й підтримувати робітничі спілки та вступати до них як члени; мають право заключати колективні умови за посередництвом своїх власних вибраних представників, а також їм прислуговує право брати організовану участь у такій діяльності, що її метою є підтримка колективних переговорів або іншої взаємної охорони чи допомоги». Як видно, ця постанова закону дає широкі права працюючим людям, хоч закон на цьому не обмежується.

Робітничі спілки найбільше прославляють цей закон (Ваґнера) не так за вище наведену постанову секції ч. 7, що узаконила вже фактично існуючий стан, який робітництво встановило своєю завзятою боротьбою, як за постанови секції ч. 8 цього закону, де визначені значні обмеження для працедавців у відношенні до робітничих спілок. І так ця секція закону Ваґнера постановляє, що працедавці НЕ МАЮТЬ ПРАВА: 1) перешкоджати працівникам у своїх підприємствах користуватися правами, що їм належаться згідно з приписами секції 7-ої Закону Ваґнера, або змушувати їх до користання з цих їм приналежних прав; 2) впливати на формацію або адміністрацію робітничої спілки, або піддержувати її фінансово; 3) заохочувати або відохочувати робітників вступати до робітничої спілки у своїх підприємствах; 4) звільняти з праці працівника зате, що він обвинувачував свого працедавця за порушення ним постанов цього закону, ані зате, що він зізнавав проти свого працедавця перед відповідними чинниками і 5) відмовитися переговорювати з представниками більшости працівників їхніх підприємств у справі колективного контракту.

Як з повищого видно, Закон Ваґнера визначує права робітництва з одного і накладає широкі обмеження на працедавців у відношенні до робітників з другого боку. Натомість не було у законі Ваг

нера ніяких сконкретизованих обмежень для робітничих спілок у їх відношенні до працедавців. З цього випливало чимало труднощів і в часі від 1935 до 1947 року американські суди були переповнені скаргами, що випливали з цієї люки закону. Також не давав закон Ваґнера належної охорони меншості працівників чи індивідуальним членам робітничих спілок у їх відношенні до провідників спілок.

IV.

Щоб привести до рівноваги й усунути закид «односторонности» закону Ваґнера, Конґрес ЗДА, маючи республіканську більшість в обидвох палатах, схвалив у 1947 році — за президентури Гарри С. Трумана, демократа — популярно відомий закон Тефта-Гартли, якого офіційну назву подали ми вище. Як пояснював покійний сенатор з Огайо Роберт Тефт, автор законопроєкту, цей закон має на меті осягнути три основні завдання, а саме: 1) зрівняти права обидвох сторін, тобто працедавця і працівників, у їхніх пертрактаціях відносно колективного контракту; 2) охороняти індивідуальних членів робітничих спілок, підприємців і третіх осіб пере надуживаннями провідників робітничих спілок і 3) накласти на робітничі спілки відповідальність співмірну до здобутих ними прав у останніх двох десятиріччях.

Засадничо, закон Тефта-Гартли не скасував ніяких постанов закону Ваґнера, як напр. право на колективні переговори робітників з працедавцями, як це передбачено в секції 7. Не скасовано теж ані постанов про цитовані вище т. зв. «нечесні працівні практики» підприємців, за вийнятком хіба одинокої модифікації, що не дозволяє т. зв. «замкнені підприємства» (гляди нижче). Але в противагу обмеженням, наложеним законом Ваґнера на підприємців, закон Тефта-Гартли визначує т. зв. «нечесні працівні практики» робітничих спілок, які, очевидно, обмежують до деякої міри свободу провідників робітничих спілок. І так, згідно з постановами закону Тефта-Гартли, робітничі спілки — виразниками волі яких є їхні керівництва — не мають права:

1. Обмежувати свободу працівників у вільному виборі своїх репрезентантів для переговорів з працедавцем у справі колективної умови, ані змушувати працівників користуватися їхніми правами забезпеченими для них у секції ч. 7 закону Ваґнера; також не мають вони права впливати на селекцію репрезентанта підприємства для переговорів з представниками робітничої спілки у випадку спору.

2. Відмовлятися переговорювати з підприємцем у випадку спору.

3. Впливати на працедавця, щоб він стосував дискримінаційні методи до когонебудь з працівників (звільнення з праці і т. п.) з якоїнебудь іншої причини аніж незаплачення членської вкладки до робітничої спілки.

4. Вимагати від підприємця заплати за невиконані послуги, або такі, що не мають бути виконані (напр. у минулому музиканти, що виступали в радієвих програмах, об'єднані в спілках, вимагали заплати за час підготови до виступів, а деколи і для тих членів спілки, що фактично цілком не виступали в програмах).

5. Накладати зависокі членські вкладки. National Labor Relations Board, урядова агенція, має право контролі над висотою членської вкладки в т. зв. «юніен шап-ах» 2), тобто у всіх випадках, коли керівництво робітничої спілки домовиться з підприємцем, що кожний працівник повинен вступити до робітничої спілки по упливі якогось означеного часу (напр. 30 днів) від його прийняття до праці.

6. В загальному закон Тефта-Гартли не забороняє страйків, якщо вони відносяться безпосередньо до спору поміж робітниками і працедавцем у справах заробітної платні, умов праці, годин праці, часу тривання колективного контракту і т. п. Зате ЗАБОРОНЯЄ він страйки робітників у інтересі третьої сторони. Закон забороняє т. зв. секундарні або допоміжні страйки і бойкоти, скеровані на те, щоб а) змусити працедавця або самозатруднену особу вступити до робітничої спілки або до якогось об'єднання працедавців; змусити когось припинити ділові, тобто торговельні і т. п. взаємовідносини з якоюсь іншою особою чи підприємством; б) змусити якогось іншого, не свойого, працедавця до переговорів у справі колективної умови з представниками робітничої спілки, не затвердженої Нешенел Лейбор Релейшинз Борд-ом, як репрезентант волі працівників даного підприємства; в) змусити якогось підприємця, щоб той дав працю членам якоїсь робітничої спілки, а не іншим робітникам.

До прийняття закону Тефта-Гартли, всі «нечесні працівні практики» робітничих спілок вільно виконувалися і не вважалися незаконними. Більше того, робітнича спілка мала можливість страйкувати леґально, щоб змусити свойого працедавця впливати на іншого працедавця, з яким він був у діловоторговельних взаємовідносинах, щоб той напр. дозволив зорганізувати робітничу спілку, або щоб платив вищі заробітні платні, і т. п.

Як відомо, робітничі спілки вели й далі ведуть жваву кампанію проти закону Тефта-Гартли, і поза деякими іншими специфічними причинами, ці законом визначені «нечесні практики» болять їх найбільше. Не диво, що в перших роках по прийняті закону, велика скількість скарг впливала до Нешенел Лейбор Релейшинз Борд-у саме за порушення цих приписів. Цікаво, що найбільше скарг впливало проти провідників робітничих спілок з приводу того, що вони намагалися змусити працедавця вживати нелеґальних дискримінаційних рішень проти якогось робітника, члена робітничої спілки. Тільки впродовж одного 1950-го року було внесено таких скарг 778. Одночасно, в тому ж році вплинуло до

відповідних урядових чинників 691 скарг проти керівників робітничих спілок за те, що вони обмежували свободу вияву волі членів, або змушували їх до різних протизаконних вчинків. Скарг з приводу бойкоту робітничих спілок проти третіх осіб («допоміжний бойкот») було 238, а з приводу відмови керівників робітничих спілок вести переговори у справі колективної умови з працедавцями 180. Цікаво відмітити, що понад половину всіх тих скарг внесли не працедавці, але інші особи, що потерпіли в наслідок цих практик спілкових провідників. Очевидно, що й працедавці не були святцями в тому ж часі! Проти них у 1950 році було внесено ТРИЧІ стільки скарг за їхні «нечесні працівні практики», визначені в законі Ваґнера.

Варто ще згадати й інші важливі приписи закону Тефта-Гартли, що їх повинен знати кожний громадянин, зокрема той, що заробляє на свій щоденний хліб у ЗДА працею в чужому підприємстві.

Закон вперше визначує леґальне розуміння «колективних переговорів», при чому вимагає, щоб працедавець і спілкові провідники починали переговори своєчасно (тобто, щоб було досить часу на обговорення всіх різниць і не спричинювано наглих страйків), а понадто, розмови мають вестися у ДОБРІЙ ВІРІ, і то тільки відносно заробітної платні, працівних годин та інших умов праці та метод майбутніх переговорів, що списується у писаному договорі, якщо котрась сторона того вимагає. Водночас закон постановляє, що ні одна сторона не може нагло виповісти існуючого в силі договору; якщо перед терміном упливу часу договору обставини значно змінилися й умови договору не є співмірні до життєвих вимог, тоді кожна зо сторін має право запропонувати переговори відносно зміни умов контракту, але ні робітнича спілка не може розпочати страйку проти підприємця, ані працедавець не може звільняти з праці працівників («лок-аут») перед упливом 60 днів від часу вимоги нових переговорів і бодай 30 днів від часу повідомлення спеціяльної урядової аґенції, Федеральної Служби для Посередництва і Примирення.

Згідно з постановами закону Тефта-Гартли, ніяка робітнича спілка не підлягає правній охороні, якщо вона не зареєструвалася в Департаменті (міністерстві) Праці, не здепонувала в актах цього міністерства своїх статутів і щорічного подрібного звіту, що мусить містити в собі імена, функції, платні головних членів керівництва, постанови відносно способу вибору членів проводу спілки, спосіб скликання загальних зборів, спосіб на уділювання членством уповноважень для ведення переговорів, проголошення страйку, причини для виключення з членства спілки і т. п. Крім того, робітничі спілки мусять складати щороку фінансове звідомлення перед членством, як також висилати його до Департаменту Праці у Вашінґтоні.

Закон Тефта-Гартли приписує теж, що кожний член проводу робітничої спілки зобов'язаний скласти заяву, що він не є членом комуністичної партії, ані не співпрацює з нею; що він не визнає ані не піддержує ніяку організацію, яка проповідує скинення уряду ЗДА силою або якимсь іншим неконституційним способом.

Виходячи з заложення, що робітничі спілки зорганізовані для оборони професійних інтересів своїх членів проти працедавців, а не для політичної діяльности, закон Тафта-Гартли ЗАБОРОНЯЄ витрачати фінансові засоби спілки на виборчу кампанію політичних представників американського народу до федерального уряду ЗДА (президента, віцепрезидента, сенаторів і конґресменів), бо ж робітничі спілки об'єднують прихильників більше ніж однієї політичної партії, а тому було б нечесно підтримувати фінансово кандидата, проти якого є частина членів спілки, які платять вкладки до спілки, частина яких могла б бути вжита проти їх інтересів.

Як уже було згадано вище, закон Тефта-Гартли проголосив т. зв. «замкнені підприємства» нелеґальними. Цього рода робітничі спілки були найсильнішими, якщо йдеться про їхню ефективність у переговорах з працедавцями. В минулому, в багатьох випадках робітничі спілки домагалися від своїх працедавців, щоб вони не приймали на працю нечленів їхньої спілки. Іншими словами, перед затрудненням у якомусь підприємстві, пошукувач праці мусів насамперед вступити до робітничої спілки, що діяла на терені даного підприємства. Це само по собі ще не було б нічим надто поганим, бо ж і тепер закон Тефта-Гартли дозволяє т. зв. «юніен шап-и», тобто ситуації, в яких кожний новоприйнятий на працю робітник мусить вступити в члени діючої в даному підприємстві робітничої спілки по упливі певного часу (напр. 30 днів), а якщо він не вступить, тоді на вимогу проводу робітничої спілки працедавець зобов'язаний звільнити його з праці. Важливою різницею в цьому відношенні є факт, що в тих випадках, де діють т. зв. «юніен шап-и», робітнича спілка зобов'язана приняти кожного працівника в члени спілки, якщо він згідний заплатити вписове та реґулярно платити членську вкладку, тобто, не сміє бути ніяких інших обмежень до вступу в члени спілки. Натомість, перед приняттям закону Тефта-Гартли, провід робітничої спілки мав вільну руку в прийманні нових членів, а тому, не приймаючи пошукувача праці до спілки, позбавляв його можливости одержати працю в т. зв. «замкнених підприємствах». Отже, ця заборона скерована насамперед на охорону пошукувачів праці, виходячи із заложення, що кожний громадянин має право на працю.

Якщо певна скількість членів спілки невдоволена з поступовання існуючого проводу спілки, на її прохання, на підставі закону Тефта-Гартли, Нешенел Лейбор Релейшинз Борд може зарядити надзви-

чайні вибори проводу спілки. Також і Федеральна Служба Посередництва і Перемир'я може запорядити загальне голосування членів робітничої спілки відносно прийняття або відкинення певних пропозицій працедавця підчас затяжних переговорів у справі колективного контракту, якщо не можна дійти до згоди між провідниками спілки і працедавцем.

Закон Тефта-Гартли дав важливе право Президентові ЗДА. У випадку загрози страйку, що міг би спаралізувати господарку країни підчас стану оборонної готовости, президент може звернутися до федерального суду, щоб суд видав заборону страйку. Така судова заборона зобов'язує обидві сторони впродовж 80-ти днів, а пов'язана вона одночасно з обов'язуючим федеральним посередництвом у справі спору між робітниками й працедавцем, а також уряд назначує спеціяльну комісію для встановлення фактичного стану й причин неможливости дійти до згоди, при чому — якщо не було іншого рішення в тій справі — федеральна агенція зицію підприємця під загальне голосування членів робітничої спілки, понад голови її провідників. Якщоб вислід голосування відкинув пропозиції працедавця і до згоди не прийшло б, тоді по упливі 80 днів робітництво може вийти на страйк, коли нема національного поготівля. Коли ж воно існує — президент може встановити урядову контролю в даному підприємстві, а в наслідок того страйк неможливий, бо в державних підприємствах страйки недозволені.

***

Реасумуючи сказане, треба відмітити, що законодавство про робітничі спілки розвивалося в ЗДА поволі, еволюційним шляхом. Закон Тефта-Гартли намагається зрівноважити ті обмеження для працедавців, що були встановлені законом Ваґнера, встановлюючи деякі обмеження і для робітничих спілок у відношенні до працедавців. Дальше, закон цей обмежує до деякої міри сваволю деяких провідників робітничих спілок зокрема в відношенні до рядового членства, а також охороняє рядового громадянина, пошукувача праці, від перешкод у праці зо сторони працедавця, якщо він має належні кваліфікації. Нарешті, закон обмежує право робітничих спілок активно встрявати в політичне життя ЗДА, а зокрема намагається елімінувати комуністичні впливи в робітничих спілках. Адміністрацію робітничого законодавства доручено спеціяльній федеральній агенції, Нешенел Лейбор Релейшинз Борд, членів якої іменує Президент за згодою Сенуту, а для посередництва в спорах поміж робітничими спілками й працедавцями створено іншу агенцію — Федеральну Службу Посередництва і Перемиря.

Закон Тефта-Гартли був одною з ключевих точок передвиборчих агітацій у президентських виборах в 1948, 1952 і 1956 роках. Майже кожного року йдуть намагання в Конґресі змінити його. Зокрема відпоручники організованого робітництва докладають усіх зусиль, щоб злагіднити деякі обмеження прав робітничих спілок, а зокрема боряться за привернення т. зв. замкиених підприємств.

Сьогодні на терені ЗДА зорганізоване в своїх спілках робітництво, зокрема в системі АФЛ-КІО (Американської Федерації Праці - Конференції Індустрійних Організацій), — це чисельно найсильніша організація. Нема ніякої іншої такої чисельної організації. Розвиток її забезпечений поміркованим законодавством, яке забезпечує також демократичний устрій внутрі робітничих спілок. А тому в американській демократії організоване робітництво в сучасну пору грає першорядну ролю.

Мандрівка по журналах

«НА СЛІДІ», квартальник при «Українському Національному Музею в Онтаріо, Каліфорнія, ч. 4/8 за 4 квартал 1956, видає заклик віднайти в світі правдивий портрет гетьмана Івана Мазепи. Після того, як Москва викляла великого гетьмана і проголосила його зрадником, вона систематично нищила всі пам'ятки по ньому, так що ми й до сьогодні не маємо певности в автентичності образів, що подаються за його портрети. В цьому числі поміщена репродукція Мазепи з «Історичного портретного музею» в королівському замку коло Стокгольму в Швеції. Правдоподібно, крім Швеції, можна б ще знайти портрети Мазепи в таких країнах як Німеччина, Фінляндія, Туреччина, а може й інших.

В попередньому числі (3/7) цей журнал помістив інший портрет, що до нього є здогади, як про портрет Мазепи, віднайдений колись на горищі художньої школи в Москві і друкований у «Київській Старині», а тепер проф. В. Шугаєвський у коротенькій статейці згадує про портрет гетьмана на дзвоні Дольницького чоловічого манастиря коло Чернігова.

«На сліді» поставив собі гарну й важну ціль. В часі, коли Москва нищить історичну пам'ять українського народу, тим більший обов'язок лягає на всіх нас, що поза межами України, шукати по музеях, архівах і бібліотеках кожного сліду славного минулого України та її синів.

«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ», Лондон, грудень 1956. Д-р Дмитро Бучинський у статті «Наш видавничий дорібок на чужині ка 1945-1956 роки» робить підсумки українських книжкових видань. Усього — за винятком календарів і календарців — видано около 2. тисячі. До 1949

року більше друковано в Європі, від 1950 року видавничий рух перекидається до Америки. Досі найбільше видано в Німеччині, бо 648 назов, на другім місці стоять ЗДА (446), на третьому Канада (367), але ЗДА мабуть висунуться на перше місце. Виглядає, що видавничий рух зачинає слабнути, — а це було б за скоро. Автор вилічує поіменно різні видавництва і видавців, але чомусь не могла протиснутися йому крізь уста «Самостійна Україна», що виходить уже десять літ, випустила майже 100 чисел журналу і 5 номерів «Бібліотеки Самостійної України», і яку він збуває в реченні: «Працює одно чи два видавництва в Чікаґо та в Дітройті». На думку автора, український видавничий книжковий рух не лишається позаду інших народів на еміґрації, хоч не дає до того циферного порівняльного матеріялу.

«*ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ*», Лондон, січень 1957. Чи треба розповсюджувати твори підсовєтських українських письменників? Відповідь на це питання намагається дати проф. Г. Ващенко в статті п. н. «Виховна роля української підсовєтської літератури». Редакція додає від себе примітку до статті, що невповні погоджується з характеристикою в ній деяких підсовєтських письменників, зокрема М. Куліша, і вважає статтю дискусійною.

Г. Ващенко вважає «яничарами Москви» Хвильового, Миколу Куліша й Аркадія Любченка. На останньому спиняється найдовше, бо про нього критика писала найменше. На основі докладно критичної аналізи творчости Любченка, автор приходить до висновку, що в першій фазі своєї літературної діяльности Любченко виступає як захоплений большевик. В дальшому він у дечому розчарований, одначе нема підстави дошукуватися в ньому повного відвороту від большевизму. Навіть у найбільш хваленому його творі «Вертеп» — «центральне місце посідає не Україна, як самостійна держава, тільки машинізація сільського господарства в Україні». Нема даних уважати Любченка українським патріотом і націоналістом, для якого метою була самостійна Україна. Тому й не переслідували його большевики, не арештували й не засилали, тільки писали про нього критичні статті. Його делеґовано в 1934 році на всесоюзний з'їзд совєтських письменників, де головував Максим Горкий і де Любченко прочитав доповідь, що була «більш ніж льояльна» до совєтської влади і комуністичної партії».

Закінчує автор тим, що до совєтських письменників, що співпрацювали з большевиками, треба ставитися дуже обережно. Не всі з них щиро підтримували антиукраїнську політику большевиків, але трудно зорієнтуватися, що з того йшло з переконання, що в погоні за кар'єрою, а що подумане було як «езопівська мова».

«*ВІТЧИЗНА*» ч. 12, грудень 1956. В культурно-мистецькій хроніці читаємо:

> «*Група артистів української республіканської фільгармонії провела велику ґастрольну поїздку на районах освоєння цілинних земель. Тільки в одному Полтавському районі, Омської области, відбулося 22 концерти, на яких було понад шість тисяч присутніх глядачів*».

Як багато довідуємося з цієї ляконічної хронікарської нотатки! Вона каже нам: а) на «освоєння цілинних земель», або іншими словами на каторжні колгоспні роботи в Сибірі вислано стільки української молоді, що аж треба було їхати туди українській республіканській фільгармонії для підтримання її на дусі, б) що цеї молоді є так багато і живе вона в компактних масах, бо цілий один район назвав себе «Полтавським» на спомин рідної землі в Україні. А не знаємо, чи таких заселених українцями і названих українськими іменами районів за Уралом нема більше. І це в той час, коли в Україні потрібно людей до розбудови господарського життя, для якої м. і. закликає до повороту еміґрантів московський репатріяційний комітет зо східнього Берліна.

«*Ю. С. НЬЮЗ АНД ВОРЛД РІПОРТ*» 25. січня 1957. Колишній президент Гаррі Труман у статті, написаній для пресової аґенції «Норт Амерікен Ньюзпейпер Елайенс, Інк.», дає повну підтримку президентові Айзенговерові в його намаганнях спинити пенетрацію совєтських впливів у арабський бльок народів, в потребі навіть ужиттям збройної сили. На його думку ситуація надто небезпечна, щоб запускатися в якінебудь партійні чи політичні дебати над тією справою в Сенаті.

Ось так автор «доктрини Трумана» стоїть за «доктриною Айзенговера». Але він переконаний, що сама демонстраційна візита американської фльоти на водах Середнього Сходу вистане, щоб відстрашити Москву від надмірних апетитів.

«Доктрина Айзенговера», як і його попередника, дарма що дуже не понутру большевикам, — чисто дефенсивний засіб. Це продовження старої «політики стримування», за якою тужать деякі політичні кола Західньої Європи, як це можна зрозуміти зо статті п. н. «Труман мав рацію» в «*Ревю Політік е парляментер*» ч. 663 за грудень 1956. Автор — Рене Сільвен — уважає, що «політика стримування» дала великі користі: відбудову европейського господарства (плян Маршала), консолідацію европейської безпеки, (Атлянтійський Пакт), конституцію Німецької Федеральної Республіки, зламання берлінської бльокади і відкинення аґресії в Кореї. Тепер вона пішла в забуття і через те Захід не має спільної доктрини. Від часу президента Айзенговера «політика стримування» практикується тільки на західній гемісфері, (гл. Гватемаля!), а це нічого іншого, тільки поширення старої т. зв. доктрини Монро (невстрявання світу в американські справи за ціну ізоляції ЗДА).

Відбивається тут укритий ляк поділу світу на дві сфери впливів: східню-совєтську, і західню-американську. З такими півнатяками-півпропозиціями виходили большевики ще за життя Рузвелта, як виявила це публікація ялтанських паперів, а й пізніше спокушали вони ЗДА на такий розподіл, пропонуючи рівночасно заключити пакт неаґресії на двадцять років поза ареною Об'єднаних Націй. Автор називає це "детруманізацією" американської політики, в наслідок чого ЗДА властиво не мають ніякої консеквентної заграничної політики, а те віддзеркалюється в незорієнтованості американської прилюдної думки. З уваги на керівну ролю ЗДА в обороні Західнього Світу було б це великим нещастям, якби рівночасно з «детруманізацією» не відбувалася «десталінізація» з тенденцією до розкладу комуністичного бльоку.

«*РАДЯНСЬКА ЖІНКА*», листопад 1956. «*Славна професія*». Галя Лисенко закінчила семирічку, хотіла б дальше вчитися, та голова артілі, Григорій Іванович Коваленко «порадив» їй стати свинаркою. Ось уже п'five літ вона на свинофермі і виростила в останньому році від закріплених за нею свиноматок не по 18 поросят, як зобов'язалася, а по 22.

Яким способом можна переконати свиноматку, щоб вона поросилася більш численним потомством — це вже тайна колгоспів. Що ж, професія свинарки, сама по собі така ж славна, як і всі інші— Україні поросят потрібно і для себе і на експорт. Та тільки щось воно не в лад, щоб завертати до свиноферми дівчину зо школи. Якось не чули ми про те в москалів. Не чули теж зокрема про те, щоб москалі, яких хмара насунула в Україну, «радили» своїм дітям вибирати собі славну професію свинарки чи іншої кобилодоїльниці. Ця «слава» мабуть зарезервована виключно для українських дівчат.

В царстві книг

Гаррісон Е. Солсбері
(American in Russia, New York 1955, p. 328)

Ця книга йшла спершу репортажами в Нью-Йорк Таймсі 1954 року восени. Репортажі викликали заінтересування в цілому світі, перекладалися на різ ні мови й передруковувалися в світовій пресі і це спонукало автора видати їх окремою книжкою. Сам він щойно повернувся з п'ятирічного перебування в Москві — від 1949 до 1954 року — як кореспондент пресової агенції Юнайтед Прес. В советських тогочасніх відносинах визнається доволі добре, як на американського журналіста, а чому дуже помічне йому було знання московської мови. Та й не перший раз він у Москві, був він там уже в 1944 році як военний кореспондент.

Властиво, ціла книга, хоч і витримана в стилі одного оповідання, складається з серії репортажів під сензаційним наголовком, що приваблюють читача, але не пов'язаних ані хронологічно, ані гладким переходом з теми в тему — майже кожен з них можна читати окремо. Як журналіст, автор уміє зацікавити читача і пише інакше, як дипломати — що досі звичайно найбільше писали про Советський Союз — або професори, що мало мали нагоди конфронтуватися з живим світом підбольшевицької дійсности. Ані не переобтяжує свого оповідання по дробицями, ані не томить нас загальним теоретизуванням — пурхає з міста до міста і з теми до теми як горобець і тому може тривкої вартости книжка не має, зате в неї найважніша для читача прикмета — вона інтересна.

Обсервація в нього тонка, ведена нюхом старого журналістичного лиса, але передбачування не завжди справджуються, наприклад сподівався він перемоги Маленкова над Хрущовим і сталося навпаки. Розповідь свою веде так, що не доповідає висновків всякими журналістичними тріками
висновків до кінця, заставляє читача витягати їх і взагалі користується всякими журналістичними тріками, щоб прикувати увагу читача до книжки і треба сказати, що це йому вдається. До таких належать, наприклад, здогади про те, що Сталін не сам зійшов з цього світа, тільки що йому цю дорогу сильно облегчили, або його міркування про упадок Берії, якого, на думку автора, згубила маніфестація його сили, коли то він при помочі свойого МВД 75 годин тримав Москву в своїх руках відрізаною від світа по смерті Сталіна.

В політичних своїх поглядах Солсбері захоплений Джорджом Кеннаном, він ентузіяст його «політики стримування» і доволі широко розводиться над нею в своїй книжці. Може й тому говорить він майже виключно про самих москалів і будь чим збуває інші національності Советського Союзу, хоч з долученої до книжки мапки його подорожей по СССР видно, що він був у Києві, Харкові, Дніпропетровському, Одесі, Краснодарі, Донецькому Басейні, на Кавказі, Південньому й Північному Сибірі, навіть до таких міст і областей протиснувся, що нормально були заборонені для чужинців за останніх літ життя Сталіна.

омимо симпатій до політичних поглядів Кеннана — а може це тільки додумана до кінця логічна консеквенція його вихідних позицій — автор висказує знаменні думки про те, що загроза для світа йде не від большевизму, тільки від Москви:

> «Не дуже робили на мене враження комуністичні кличі в роді «робітники всіх країн — єднайтеся!» Ані галаслива рухливість чужих комуністичних партій, що часто піднімали такий вереск, що за ним, неначе за вогняною й димною заслоною, губилася з очей справжня загроза для рівноваги світу — московська могутність і московська політика... Мене завжди серйозно турбувало і ще далі турбує, що громоподібні голоси побічних гавкачів відтягнули б нашу увагу від головної небезпеки, що нею є Москва й Росія без уваги на те, хто б у даному моменті не володів тим Голіятом — будь це цар з Романових, грузинський комісар або тріюмвірат колективного керівництва.
>
> Не здається мені, що всі наші клопоти щезли б, якби комуністів якимсь чином зметено зо світової сцени. І далеко не все буде солодке, якби комуністів прогнали з Кремля й насадовили там на зміну нову кучку ґарантованих «демократичних» москалів».

Більшість книг, що їх досі написано про СССР, тратять до року свою вартість. Проте книга Солсбері, як довідник ситуації в Советському Союзі на переломі після смерті Сталіна і в часі кристалізації «колективного керівництва» свого інтересу не втрачає.

Зиновій Книш

«АРХИТЕКТУРА СОВЕТСКОЙ УКРАИНИ» 1951-1952. (Государственное издательство литератури по строительству и архитектуре. Москва 1955).

Сто трицять сторінок великого формату вкриті ілюстраціями з дванадцяти українських міст: Києва, Львова, Харкова, Жданова, Ізмаїла, Дніпродзержинського, Дніпропетровського, Ворошиловграда, Лисичанського, Кривого Рогу, Одеси й Нової Кахівки. Переважно житлові будинки, часом адміністраційні будівлі й школи, один тільки пам'ятник Ленінові у Львові й одна церква в Києві. Майже половину фотоальбому займають фото-

знімки з Києва, найкращого з українських міст. Мають це бути будинки проєктовані чи побудовані в 1951-1952 роках, хоч деякі з них напевно старіші, хіба тільки тоді відновлені.

Альбом справляє симпатичне враження — помимо всього Україна таки гарна і краса її ще більш розвинулася б, якби позбулася вона зо свого тіла московського пасожита.

Подані назвища архітектів, трудно з них зорієнтуватися, хто з них українець, а хто москаль. Переважають ніби назвища українські, хоч це нічого не каже, може бути українець на —ов, а москаль на —енко.

На марґінесі сучасної архітектурної справи в Україні варто пригадати, що говорить про неї професор Воррен Г. Наттер з університету Вірджінія, який нещодавно об'їздив СССР, побував теж і в Україні, а пізніше передавав свої помічення на сторінках американського тижневика «Юнайтед Стейтс Ньюз» з дня 1 березня 57. Отож завважує він, що будівельна конструкція в СССР дуже поганої якости, за вийнятком Києва, де будівельні матеріяли виглядають добре, цегла сильна й тверда, будинки ставлені міцно, архітектура цікава й оригінальна. Українці з гордістю показують чужинецьким гостям свої музеї, будівлі, хваляться своєю архітекттурою і мистецьким ремеслом, які то речі мають справді оригінальний національний український характер.

Але придивляючися надписам на будинках і вікнах ми бачимо, що вони здебільшого московські є чи то нпр. на залізничому двірці у Львові, чи то в універмагу в Харкові, в будинку культури студентів у дніпропетровському парку ім. Тараса Шевченка, на домі техніки в Ворошиловграді і т. д. Що з того, що творчий геній української землі переносить її красу до міст України, коли зараз же московська сарана суне туди й обсідає її, як мухи.

Нехай же ж буде це українцям за розраду, що незмірно тяжче ставити будинки, як потім, у свій час, позбуватися з них чужих надписів.

Зиновій Книш

Стипендійний Фонд ім. О. Ольжича
ВИКАЗ ЖЕРТВОДАВЦІВ

що склали ласкаві пожертви на потреби українського студентства в Європі через Стипендійний Фонд ім. Олега Ольжича в ЗДА з нагоди Різдва Христового в 1957 році.

На лісту ч. 17, зібрав ВШ Пан Теодосій НОСІЄВИЧ, секретар 2-го Відділу ОДВУ ім. О. Ольжича в Чікаґо, від таких Жертводавців: по 5 дол. — інж. Степан Куропась, Теодосій Носієвич і інж. Василь Нагірняк; по 2 дол. — пп. Володимир Попадюк, Ілля Павліш, М. Білос, Омелян Плешкевич, Яр. Войнаровський, Володимир Тимцюрак, Микола Ткачук; по 1 дол. — пп. інж. Юрій Артюшенко, М. Зайчук, Ярослав Билень, Осип Фіріщак, Теодор Урбан, Т. Форович, Степан Шумський, Генрик Коваль. Разом 37.00 долярів.

На лісту ч. 14, зібрав ВШ Пан Волод. ЛІТИНСЬКИЙ, Ютика, Н. Й. — по 3 дол. зложили — 208-ий Відділ «Провидіння» і д-р Б. Грабовський, а по 1 дол. склали пп. Юліян Кушнір, Богдан Кізик, Зиновій Боднарчук, М. Томич, Іван Василик, В. Величко, о. Б. Смик, Е. Кахикевич, О. Ліщинський інж. Яр. Яцковський і нечітко підписаний Жертводавець. Разом 17.00 долярів.

На лісту ч. 9. зібрав ВШ Пан Дмитро СІЧ, Трентон, Н. Дж. — жертви склали — Дмитро Січ 2 дол., а по 1 дол. пп. Теодор Сущик, Василь Білак, Юрко Совак, Вінкентій Мадяр, Іван Грибовський, Василь Цюпа, Ірина Скрипчук, Михайло Кащук, Григорій Криворучишин, Ала Деревленко, Михайло Мізюк, Іван Микитин. Разом 14.00 долярів.

На лісту ч. 12, зібрала ВШ Пані Марія КУКІЗ, Клівленд, Огайо — по 5 долярів склали пані Марія Кукіз і Маруся Попович. Разом 10.00 долярів.

На лісту ч. 3, зібрав ВШ Пан Любомир ВИНАР, Клівленд, Огайо — по 1 дол. склали пп. Любомир Винар, П. Лещишин, Богдан Ковч, Р. Полатайко та пані Ірина Місько. Разом 5.00 долярів.

На лісту ч. 18 зібрав п. Ігор ШУГАН, Ню Йорк, від таких Жертводавців — п. Іван Яремчук склав 3 дол., інж. Омелян Суховерський — 2 дол.; по 1 дол. жертвували пп. Омелян Бойчук, Іван Харамбура, Микола Бігун, Осип Зінкевич, д-р Михайло Михайлів, Андрій Ґелетканич, Сергій Сущик, п. Григорович, О. Новицький, Роман Шраменко, Володимир Дмитріюк, О. Серет і Ігор Шуган; д-р Богдан Цюцюр склав 75 центів. Разом 18.75 дол.

Поодинокі жертводавці зложили крім того — д-р Петро Стерчо 10 долярів, мґр. Микола Яшко 5 дол., Панство інж. Роман і Марія Балтаровичі 5 долярів, Олександер Чайників 3 доляри та Н. Н. з Клівленду 2 доляри. Разом 25.00 долярів.

Всіх Різдв'яних пожертв одержано до кінця березня 1957 у висоті 126.75 (сто двадцять шість і 65), за що Центральне Керівництво оцим складає щиросердечну подяку всім Вельмишановним Збірщикам за труд, а Високоповажаним Жертводавцям за їхні датки.

За Центральне Керівництво:

Д-р Петро Стерчо, в. р.
Керманич

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК до Ч. 3 (99) ЗА БЕРЕЗЕНЬ 1957

Ст. 3, 1 колонка, 2 рядок знизу, замісць «Республік» має бути **«Республіках»,** після чого додати рядок: **«А що большевицькі кадри в більшості Союзних Республік».**

Ст. 14, 2 колонка, 22 рядок згори: викреслити цілий рядок, на те місце вставити пропущене:**«радгоспів, МТС, сільсько-господарськнх спеціялістів».**

Прохаємо вибачення в авторів і читачів за недогляд.

ПОДЯКА «УКРАЇНСЬКОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО» КОМІТЕТУ»

«Український Олімпійський Комітет» складає щиру подяку наступним особам і організаціям, що прийшли з допомогою в його праці:

Панові **Євгенові Скоцкові** (Вашінґтон) за допомогу в розпраґуванні ідей УОК серед чужинецької преси й інституцій, серед «Національних Олімпійських Комітетів» і за зредаґування й доповнення брошури «Україна і 16 Олімпійські Ігрища».

Д-рові Володимирові Михайлову за допомогу в проведенні збірки на фонд УОК почераз Відділи ОДВУ.

Пані **Павлині Різник** за допомогу в проведенні збірки на фонд УОК почерез Відділи УЗХ.

Панні **Марусі Попович** за допомогу в робленні перекладів.

Панові **Василеві Нагірнякові** за підготовлення брошури «Україна і 16 Олімпійські Ігрища».

Панові **Іванові Поповичеві** (Клівленд) за окремі прислуги для УОК.

Центральній Управі **Організації Державного Відродження України», «Українському Золотому Хрестові», «Українському Народному Союзові». Всім Відділам ОДВУ, УЗХ, УНО, МУН та всім організаціям, що провели збірку на фонд УОК.**

Всім **ВШ Збірщикам і Жертводавцям,** що прийшли з повним зрозумінням і виявом великої жертвенности для УОК.

Всім **українським часописам,** з окремим відзначенням часописів «Українське Слово» (Париж), «Новий Шлях» (Вінніпеґ), «Українські Вісті (Новий Ульм), «Українська Думка» (Лондон), «Свобо да» (Нью Йорк), «Наш Клич» (Буенос Айрес), «Народня Воля» (Скрентон), що дали моральну підтримку «Українському Олімпійському Комітетові».

НАДІСЛАНЕ ДО РЕДАКЦІЇ

А. Періодики:

Вісті, орган Українського Допомового Комітету в Бельґії, рік XI, ч. 12(192).

Наш Клич, офіційний орган української колонії в Арґентіні, тижневик, 19в7, чч. 44 — 47.

Розбудова Держави, журнал державницької думки, двомісячник, рік IX, ч. 20, січень-лютий 1957.

Українське Життя в Чікаґо, 1956, ч. 16.

Хлібороб, тижневик, Бразилія, 1956, чч. 43 — 49.

Б. Книжки

Зиновій Книш: Дрижить підземний гук, (спогади з 1930 і 1931 років у Галичині), Вінніпеґ 1953, сторін 346.

Михайло Шарик: Діти війни, Спогади, частина 1, 2 і 3, Клюб Приятелів Української Книжки, видавець Іван Тиктор, Вінніпеґ, 1955 — 1956, коіна по 128 сторін.

MR. M. KAWKA
1916 FORESTDALE AVE.
CLEVELAND 9, OHIO

INDEPENDENT UKRAINE
COOPER STATION P. O. BOX 4
NEW YORK 3, N. Y.

Return Postage Guaranteed

PRINTED MATTER